

Міністерство освіти і науки України
Таврійський національний університет
імені В.І. Вернадського

Кафедра фінансів та обліку

На правах рукопису

Кваліфікаційна робота на здобуття ступеня вищої освіти «Магістр»

УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Студентка Міцька Дар'я Миколаївна
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа
та страхування»
Навчально-науковий інститут економіки,
управління та природокористування
Науковий керівник Мала Світлана Іванівна
к.е.н., доцент

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка:

ECTS

Київ -2023

ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В.І. ВЕРНАДСЬКОГО

Навчально-науковий інститут управління, економіки та природокористування
Кафедра «Фінанси та облік»
Освітній ступінь магістр
Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

«Фінанси та облік»

Доц. Путінцев А.В.

“ ” 2023 р.

ЗАВДАННЯ

НА МАГІСТЕРСЬКУ РОБОТУ

Міцька Дар'я Миколаївна

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: **«Управління грошовими потоками підприємства»**

Науковий керівник роботи к.е.н. доц. Мала С.І.

затверджена ректором ТНУ від _____

2. Строк подання студентом роботи _____

3. Вихідні дані до роботи: законодавчі й нормативні документи, що визначають умови функціонування підприємств, аналітичні та статистичні матеріали Міністерства фінансів України, Державного комітету статистики України, Національного банку України, наукові праці вітчизняних та зарубіжних економістів, присвячені проблемам управління грошовими потоками підприємства.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) теоретико-методологічні основи управління грошовими потоками підприємств, оцінка ефективності використання грошових потоків досліджуваного підприємства, напрями поліпшення ефективності використання грошових потоків досліджуваного підприємства.

5. Перелік графічного матеріалу таблиці, рисунки

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Розділ 1	к.е.н. доц. Мала С.І.		15.09.2023
Розділ 2	к.е.н. доц. Мала С.І.		02.10.2023
Розділ 3	к.е.н. доц. Мала С.І.		23.10.2023
Вступ	к.е.н. доц. Мала С.І.		30.10.2023
Висновки	к.е.н. доц. Мала С.І.		06.11.2023

7. Дата видачі завдання 30.05.2023

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Назва етапів магістерської роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1. Складання та затвердження плану керівником	30.05.23 – 15.09.23	
2. Написання 1-го розділу	15.09.23 – 02.10.23	
3. Написання 2-го розділу	02.10.23 – 23.10.23	
4. Написання 3-го розділу	23.10.23 – 30.10.23	
5. Написання вступу та висновків	30.10.23 – 06.11.23	
6. Подання роботи на кафедру	15.11.2023	
7. Проходження попереднього захисту роботи	17. 11.2023	

Магістрант

_____ (підпис)

Керівник роботи

_____ (підпис)

Міцька Д.М.

(прізвище та ініціали)

Мала С.І.

(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Міцька Д.М. Управління грошовими потоками підприємства.

У роботі аналізуються теоретичні положення і практичні заходи щодо управління грошовими потоками підприємства.

Під час написання роботи було визначено теоретико-методичні та практичні аспекти управління грошовими потоками підприємства; проаналізовано ефективність управління грошовими потоками та фінансовий стан досліджуваного підприємства; сформовано рекомендації та пропозиції щодо удосконалення управління грошовими потоками на підприємстві.

Наукова новизна роботи полягає у теоретичному обґрунтуванні та практичному вирішенні комплексу проблем, пов'язаних з управлінням грошовими потоками підприємства. У процесі дослідження розглянуто стан грошових потоків на досліджуваному підприємстві, запропоновано ряд заходів для підвищення ефективності використання грошових коштів на підприємстві.

Ключові слова: грошові потоки, управління, підприємство, прибуток, вдосконалення.

S U M M A R Y

Mitska D.M. Management of cash flows of the enterprise.

The paper analyzes the theoretical provisions and practical measures for managing the company's cash flows.

During the writing of the paper, the theoretical, methodological and practical aspects of managing cash flows of the enterprise were determined; the effectiveness of cash flow management and the financial condition of the enterprise under study were analyzed; recommendations and proposals for improving the management of cash flows at the enterprise were formed.

The scientific novelty of the work consists in the theoretical substantiation and practical solution of a complex of problems related to the management of cash flows of the enterprise. In the process of research, the state of cash flows at the investigated enterprise was considered, and a number of measures were proposed to increase the efficiency of the use of cash at the enterprise.

Key words: cash flows, management, enterprise, profit, improvement

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ПІДПРИЄМСТВА	10
1.1. Поняття та види грошових потоків підприємства.....	10
1.2. Склад та планування грошових потоків на підприємстві.....	19
1.3. Структура потоків від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності.....	24
Висновки до розділу 1.....	36
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ	37
2.1. Діагностика фінансово-економічної діяльності ТОВ «Бінотел».....	37
2.2. Аналіз формування та управління грошовими коштами ТОВ «Бінотел».....	47
2.3. Оцінка тривалості фінансового циклу на підприємстві	53
Висновки до розділу 2	61
РОЗДІЛ 3. ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ТОВ «БІНОТЕЛ»	62
3.1. Формування моделі управління грошовими потоками ТОВ «Бінотел».....	62
3.2. Шляхи удосконалення управління грошовими коштами підприємства.....	77
3.3. План – прогноз грошових потоків ТОВ «Бінотел».....	83
Висновки до розділу 3.....	91
ВИСНОВКИ	92
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	96
ДОДАТКИ	103

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В умовах ринкової економіки підприємства неперервно взаємодіють фінансово з іншими підприємствами, організаціями, працівниками та окремими особами. Це зростає важливість надходження інформації для управління на всіх рівнях, що допомагає у прийнятті обґрунтованих рішень. У цьому контексті велике значення має фінансовий аналіз грошових коштів і потоків.

Грошові надходження підприємств грають ключову роль у процесі обігу коштів. Вони компенсують витрати на виробництво, утворюють доходи і фінансові резерви, створюючи економічні умови для нового виробництва та реалізації продукції, для розширення бізнесу та збільшення капіталу.

Дослідження грошових потоків підкреслює їх важливість для функціонування підприємств та забезпечення створення доданої вартості та прибутку. Генерувані внаслідок управлінських фінансових рішень грошові потоки мають сприяти загальній ефективності, яка означає постійне зростання вартості підприємства як комплексної структури у довгостроковій перспективі. Досягнення цієї головної мети фінансового управління можливе через ефективне управління грошовими потоками та формування оптимальних параметрів цих потоків.

Ці аспекти управління грошовими потоками досліджено відомими зарубіжними вченими, такими як Е. Нікбахт, А. Гроппеллі, Ю. Брегхем, Р. Брейлі, Дж. ван Хорван та інші. Українські вчені, такі як І.О. Бланк, М.Д. Білик, Ф.Ф. Бутинець, В.М. Гриньова, Г.Г. Кірейцев, І.А. Маркіна, А.М. Поддєрьогін та інші також присвятили свої дослідження цим питанням. Ці вчені із значним успіхом внесли важливий внесок у розвиток теоретичних та методологічних засад визначення природи грошових потоків та їх управління. Незважаючи на велику кількість проведених досліджень, проблеми управління грошовими потоками та їх оптимізації все ще потребують

подальших досліджень та розвитку. Все це підкреслює актуальність цієї теми і визначило вибір даного напрямку для наукового та практичного дослідження.

Грошовий потік є важливою складовою загального грошового потоку суб'єкта господарювання, який виникає внаслідок його основної, інвестиційної та фінансової діяльності. Грошовий потік розглядається як вхідний, коли рух коштів у межах цього потоку призводить до збільшення суми грошових коштів та їх еквівалентів, які перебувають у володінні суб'єкта господарювання на певний момент часу.

Правильна структуризація загальних грошових потоків, що генеруються підприємством через його основну, інвестиційну та фінансову діяльність, та ефективний аналіз та управління ними неможливі без кількісної оцінки цих потоків. Однією з ключових кількісних характеристик грошових потоків як об'єкта фінансового менеджменту є визначення їх абсолютної величини, що є важливим для забезпечення інформаційної та методологічної підтримки фінансового аналізу та управління грошовими потоками суб'єкта господарювання.

Метою магістерської роботи є розробка та обґрунтування теоретичних положень і практичних заходів щодо удосконалення управління грошовими потоками підприємства в умовах ринкової економіки. У даній роботі визначено кілька наукових і практичних **завдань**:

- вивчення та опис грошових потоків та їх видів на підприємстві;
- аналіз складу та планування грошових потоків на підприємстві;
- розгляд структури вхідних грошових потоків від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності;
- оцінка грошових активів ТОВ «Бінотел»;
- розрахунок фінансового циклу на підприємстві ТОВ «Бінотел»;
- аналіз збільшення вхідних грошових потоків ТОВ «Бінотел», факторів їх впливу та оптимізації;
- розробка планування грошових потоків на ТОВ «Бінотел»;

-виявлення шляхів удосконалення управління грошовими коштами підприємства;

- проведення планування та прогнозування грошових потоків ТОВ «Бінотел».

Об'єктом дослідження є процес управління грошовими потоками на підприємстві, а **предметом** дослідження є складові елементи цього процесу на досліджуваному підприємстві ТОВ «Бінотел».

Методи дослідження. У ході роботи використані різні методи дослідження, такі як економічний аналіз, синтез, порівняння та аналогії для оцінки фактичних значень показників у динаміці та в порівнянні з нормативними. Також була використана наукова абстракція для виділення ключових показників оцінки фінансового стану підприємства серед великої кількості наявних в літературних та нормативних джерелах. Під час розробки висновків використані методи спостереження, групування та узагальнення на основі отриманих результатів аналітичних досліджень.

Інформаційну базу дослідження склали нормативно-правові акти України з питань регулювання фінансово-господарської діяльності підприємств, офіційні публікації і матеріали Міністерства фінансів України, Національного банку України, Держкомстату України, наукові розробки вітчизняних і зарубіжних науковців, а також наукові факти і статистичні дані, що відображають господарську і фінансову діяльність підприємства за 2020-2022 роки.

Наукова новизна одержаних результатів визначається в першу чергу тим, що комплексно, з використанням сучасних методів пізнання та урахуванням новітніх досягнень економічної науки досліджується питання визначення загальної суті управління ефективністю грошових потоків підприємства.

Апробація результатів дослідження. Наукові положення основних результатів дослідження та їх практичне застосування обговорювались на VII Міжнародній науково-практичній конференції «Теоретичні аспекти та

практичні проблеми управління, економіки та природокористування в Україні» (ТНУ, м. Київ, 2-3 листопада 2023 р.).

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що основні результати дослідження можливо впровадити у вигляді змін і доповнень до чинного законодавства та врахувати при розробці заходів щодо підвищення ефективності управління грошовими потоками підприємств України.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загального висновку та списку використаних джерел. Текст містить 23 таблиць, 15 рисунків. Загальний обсяг роботи становить 101 сторінок. Список використаних джерел містить 61 найменування.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Поняття та види грошових потоків підприємства

Грошовий потік підприємства представляє собою сукупність коштів, які надходять та витрачаються у процесі його господарської діяльності. Основними положеннями ефективного управління грошовими потоками є наступні[12]:

1. Можна уявити його як систему "фінансового кровообігу", яка є ключовою для забезпечення "фінансового здоров'я" підприємства і визначає його кінцеві результати.
2. Ефективне управління грошовими потоками грає важливу роль у фінансовій стабільності та стратегічному розвитку підприємства. Синхронізація різних видів потоків коштів є ключем до досягнення стратегічних цілей і прискорення розвитку підприємства.
3. Раціональне формування грошових потоків сприяє регулярності операційного процесу підприємства. Нерегулярність платежів може призвести до проблем з виробничими запасами, продуктивністю праці та реалізацією продукції. З іншого боку, добре організовані грошові потоки забезпечують ріст виробництва та реалізації продукції.
4. Ефективне управління грошовими потоками дозволяє підприємству зменшити потребу у позиковому капіталі. Активне управління грошовими потоками дозволяє оптимально використовувати власні фінансові ресурси, знижує залежність підприємства від кредитів та сприяє його стабільності та розвитку.

5. Управління грошовими потоками становить ключовий фінансовий інструмент для прискорення обороту капіталу підприємства. Шляхом ефективного управління грошовими потоками, підприємство забезпечує зростання прибутку, який надходить упродовж часу.
6. Ефективне управління грошовими потоками зменшує ризик неплатоспроможності підприємства. Навіть у випадку, коли підприємство успішно веде господарську діяльність і генерує достатній прибуток, неплатоспроможність може виникнути через незбалансованість різних видів грошових потоків у часі.
7. Активне управління грошовими потоками дозволяє підприємству отримувати додатковий прибуток, що формується завдяки його грошовим активам.

Поняття «грошовий потік підприємства» є комплексним і включає різноманітні види потоків, які обслуговують господарську діяльність [26, с.37]. З метою ефективного управління грошовими потоками, вони потребують чіткої класифікації (рис.1.1).

1. За масштабами обслуговування господарського процесу виділяються наступні види грошових потоків: грошовий потік по всьому підприємству; грошовий потік по окремим структурним підрозділам (центрам відповідальності) підприємства; грошовий потік по окремим господарським операціям.

2. Відповідно до міжнародних стандартів обліку, грошові потоки поділяються на кілька видів залежно від видів господарської діяльності:

- грошовий потік по операційній діяльності відображає грошові витрати на оплату постачальникам сировини та матеріалів, послуг зовнішніх виконавців, які надають послуги, необхідні для операційної діяльності. Це також включає виплати заробітної плати персоналу, що зайнятий у операційному процесі, та осіб, які управляють цим процесом. Окрім цього, сюди входять податкові платежі, які підприємство сплачує у всі рівні бюджету

та позабюджетні фонди. Цей вид грошового потоку також відображає надходження коштів від покупців продукції, а також від податкових органів у разі повернення переплачених сум і інших платежів, які передбачені міжнародними стандартами обліку;

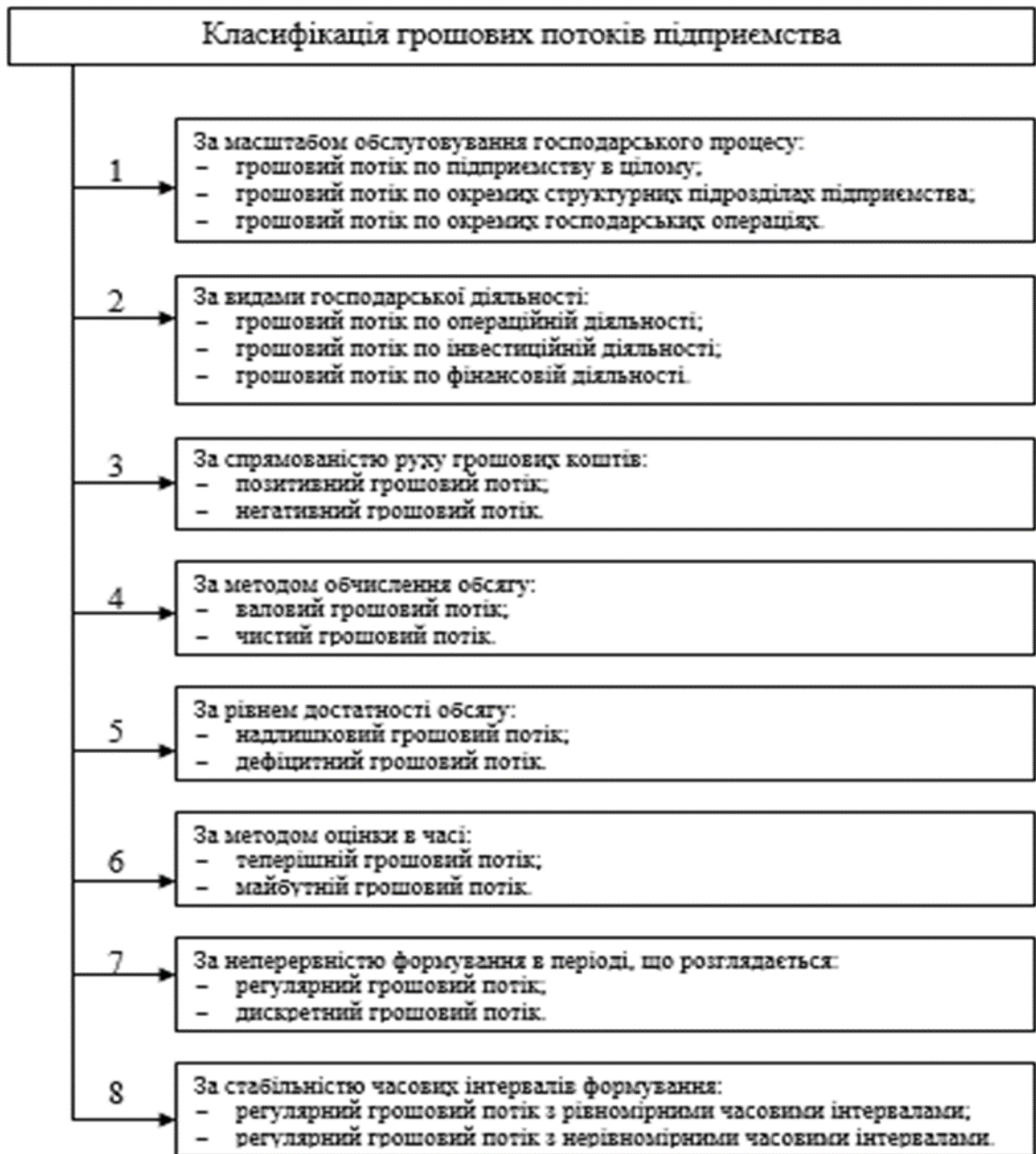

Рис. 1.1. Класифікація грошових потоків підприємства [17]

- грошовий потік по інвестиційній діяльності відображає платежі та надходження коштів, пов'язані із реалізацією реальних та фінансових інвестицій, продажем основних засобів, які вибувають, обігом довгострокових фінансових інструментів у портфелі інвестицій та інші подібні грошові потоки, що виникають у процесі інвестиційної діяльності підприємства;

- грошовий потік по фінансовій діяльності відображає надходження та витрати коштів, пов'язані з привласненням додаткового акціонерного чи пайового капіталу, отриманням довгострокових та короткострокових кредитів і позик, виплатою в грошовій формі дивідендів та відсотків від вкладів власників і ряд інших грошових потоків, пов'язаних із здійсненням зовнішнього фінансування господарської діяльності підприємства.

3. За напрямком руху коштів існують два основних види грошових потоків:

- позитивний (вхідний) грошовий потік відображає загальну суму коштів, які надходять на підприємство внаслідок усіх видів господарських операцій (іншими словами, це можна назвати "припливом коштів") (рис.1.2);
- негативний (вихідний) грошовий потік вказує на загальну суму коштів, яку підприємство виплачує у процесі усіх своїх господарських операцій (іншими словами, це можна назвати "відпливом коштів") (рис. 1.3).

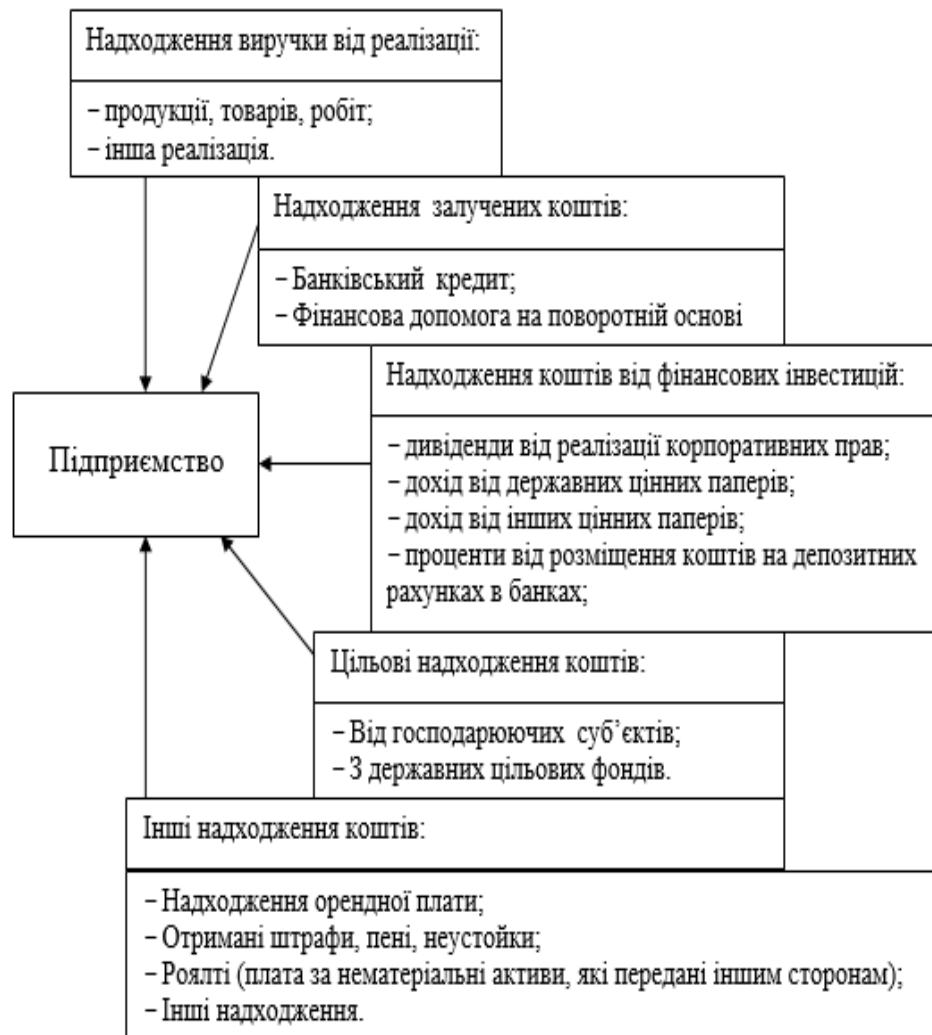

Рис. 1.2. Структура вхідних грошових потоків на підприємстві [17]

При описі цих типів грошових потоків слід враховувати їх взаємозв'язок на високому рівні. Недостатні обсяги одного з цих потоків у певний період часу можуть призвести до скорочення обсягів іншого типу потоку. Отже, в системі управління грошовими потоками підприємства обидва ці типи потоків є взаємопов'язаними і складають єдиний комплексний об'єкт фінансового менеджменту.

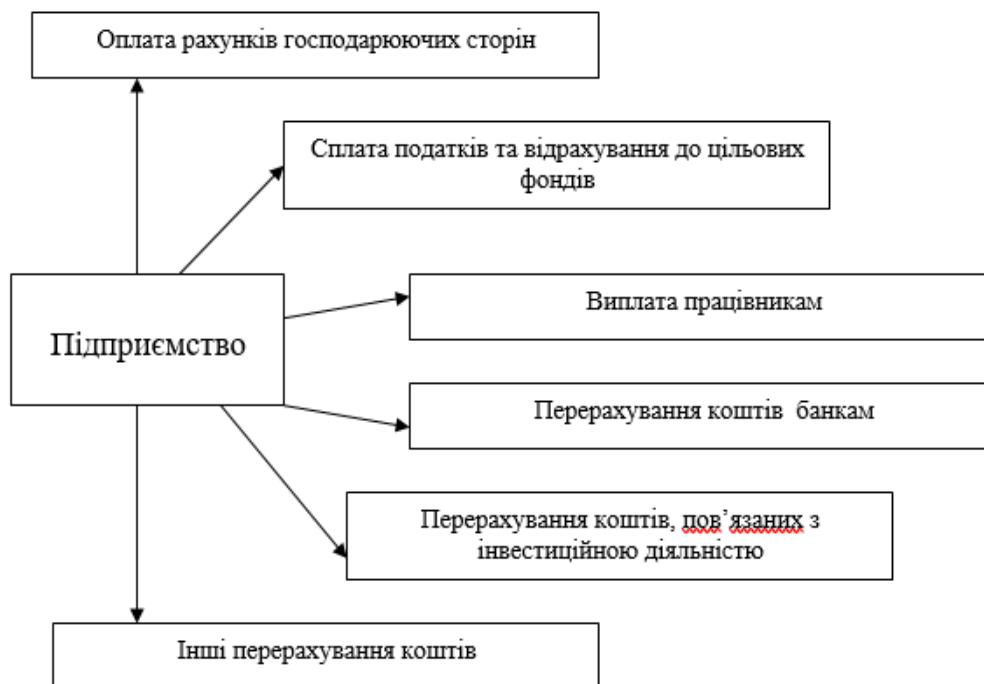

Рис. 1.3. Структура вихідних грошових потоків на підприємстві [37]

2. Існують два методи обчислення обсягу грошових потоків підприємства [26]:

- валовий грошовий потік: цей метод відображає всі надходження або витрати коштів за розглянутий період часу в розрізі конкретних інтервалів;
- чистий грошовий потік: цей метод показує різницю між позитивними і негативними грошовими потоками (тобто між надходженням і витратою коштів) за визначений період часу, розглядаючи конкретні інтервали.

Чистий грошовий потік є ключовим показником фінансової діяльності підприємства, оскільки він відображає фінансову рівновагу та темпи зростання його ринкової вартості. Розрахунок чистого грошового потоку для всього підприємства, окремих його структурних частин (наприклад, центрів відповідальності), різних сфер господарської діяльності або конкретних господарських операцій проводиться за наступною формулою:

$$\text{ЧГП} = \text{ПГП} - \text{НГП}, \quad (1.1)$$

де ЧГП - сума чистого грошового потоку в розглянутому періоді часу;

ПГП - сума позитивного грошового потоку (надходжень коштів) у розглянутому періоді часу;

НГП - сума негативного грошового потоку (витрати коштів) у розглянутому періоді часу.

З цієї формули видно, що сума чистого грошового потоку може бути як позитивною, так і негативною, залежно від співвідношення між позитивними і негативними потоками. Це визначає кінцевий результат господарської діяльності підприємства і впливає на формування та динаміку його грошових активів.

3. За рівнем достатності, грошові потоки підприємства можна класифікувати на наступні види:

- надлишковий грошовий потік: це відбувається, коли надходження коштів суттєво перевищують реальні потреби підприємства та не витрачаються відповідно до плану. Надлишковий грошовий потік вказує на велику позитивну суму чистого грошового потоку, яка не використовується у господарській діяльності підприємства;
- дефіцитний грошовий потік: це трапляється, коли надходження коштів суттєво менше реальних потреб підприємства та не задовольняють планові витрати. Навіть при позитивному значенні чистого грошового потоку він може бути дефіцитним, якщо ця сума не вистачає для запланованих витрат на всі напрямки господарської діяльності підприємства. У випадку негативної суми чистого грошового потоку, цей потік автоматично стає дефіцитним.

4. За методом оцінки у часі розрізняють наступні види грошового потоку:

- теперішній грошовий потік: цей вид потоку відображає грошові рухи підприємства, порівняні у вартості на даний момент часу;

- майбутній грошовий потік: цей вид потоку представляє собою грошові рухи підприємства, переведені у вартість на конкретний майбутній момент часу. Концепція майбутнього грошового потоку може також використовуватися для ідентифікації його номінальної величини у майбутньому (або в розрізі інтервалів майбутнього періоду), що використовується як база для дисконтування з метою переведення його у теперішню вартість [67, с.127].
5. За безперервністю формування у розглянутому періоді можна виділити наступні види грошових потоків:
- регулярний грошовий потік: цей вид потоку характеризує рух коштів у межах окремих господарських операцій (грошових потоків одного типу), які у розглянутому періоді здійснюються регулярно на певних інтервалах часу. Більшість грошових потоків, що генеруються операційною діяльністю підприємства, мають регулярний характер, такі як потоки, пов'язані з обслуговуванням фінансового кредиту у всіх його формах та потоки, що забезпечують реалізацію довгострокових реальних інвестиційних проектів та інші;
 - дискретний грошовий потік: Цей тип потоку відображає надходження або витрати коштів, пов'язані з окремими ізольованими господарськими операціями підприємства протягом визначеного періоду часу. Це може бути одноразова витрата грошей, наприклад, на придбання комплексу майна, купівлю франшизи чи отримання фінансової допомоги без оплати [12, с.115].

Під час розгляду цих видів грошових потоків підприємства важливо зазначити, що вони характеризуються лише у межах конкретного обраним часового інтервалу. У визначених мінімальних проміжках часу всі грошові потоки підприємства можуть бути розглянуті як дискретні. Навпаки, протягом життєвого циклу підприємства більшість його грошових потоків має регулярний характер.

8. За стабільністю тимчасових інтервалів формування регулярні грошові потоки характеризуються наступними видами:

- регулярний грошовий потік з рівномірними тимчасовими інтервалами: цей тип грошового потоку характеризується постійними надходженнями або витратами коштів протягом розглянутого періоду часу, що нагадує ануїтет;
- регулярний грошовий потік з нерівномірними тимчасовими інтервалами: цей тип грошового потоку можна спостерігати у випадку, наприклад, лізингових платежів за орендоване майно, які здійснюються з різними, заздалегідь визначеними інтервалами часу протягом терміну лізингу.

Отже, ця класифікація допомагає більш ефективно враховувати, аналізувати та планувати різні види грошових потоків на підприємстві.

5.1. Склад та планування грошових потоків на підприємстві

Вхідні грошові потоки представляють собою грошові суми, які надходять на підприємство і забезпечують його фінансову активність. Характер і структура цих грошових потоків визначаються видом економічної діяльності підприємства. З погляду їх впливу на фінансову сферу підприємства виділяються наступні типи вхідних грошових потоків:

- 1) надходження виручки від реалізації: цей основний потік включає грошові суми, отримані від основної діяльності підприємства, реалізації робіт та послуг, інших видів діяльності, а також позичкові кошти (банківські кредити та фінансову допомогу, яку слід повернути);
- 2) надходження коштів від фінансових інвестицій: цей потік включає доходи від продажу корпоративних прав, прибуток від інвестицій в інші підприємства, доходи від вкладень у цінні папери та відсотки з депозитних рахунків банків та інші фінансові інструменти;

- 3) цільові надходження від інших суб'єктів підприємницької діяльності: цей тип включає кошти для спільних проектів, капіталізацію наукових досліджень та навчання кадрів;
- 4) отримання фінансової допомоги: цей потік включає фінансову підтримку від інших суб'єктів підприємницької діяльності та державних централізованих фондів
- 5) інші надходження грошових коштів: цей тип включає оплату оренди, штрафи, пені та суми страхового відшкодування, отримані підприємством.

Важливо також відзначити важливість фінансового планування вхідних грошових потоків підприємства. Це допомагає визначити, як підприємство отримує та використовує грошові ресурси, що дозволяє забезпечити його стійкість та розвиток у майбутньому (рис.1.4).

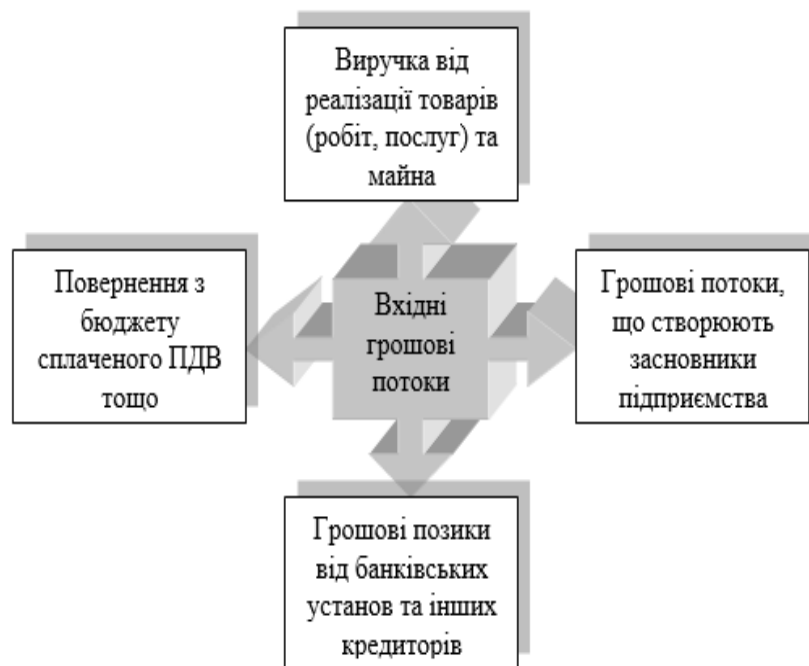

Рис. 1.4. Вхідні грошові потоки підприємства [26]

Планування грошових фінансових потоків підприємства базується на конкретних принципах та нормативах. Розглянемо процес планування

грошових потоків, який здійснюють засновники при формуванні власного капіталу. Початково формується статутний фонд підприємства, враховуючи такі принципи:

- 1) Принцип довіри-відповідальності: цей принцип вимагає довіри потенційних засновників до майбутнього бізнесу та підвищує їх відповідальність за внесення власних коштів. Ці довірчі відносини вимірюються за допомогою нормативу - мінімального розміру статутного фонду, який законодавче встановлений. Цей норматив різний для підприємств різних організаційно-правових форм.
- 2) Принцип нормованих витрат: цей принцип враховує необхідність здійснення витрат на організацію бізнесу за рахунок власних коштів засновників. Розмір статутного фонду має відповідати попередньо розрахованим витратам на створення товарів і послуг, оскільки ці витрати покриваються власними коштами засновників.

Отже, важливо, щоб вхідний грошовий потік при створенні підприємства відповідав не лише мінімальному розміру статутного капіталу, але й відображав початкові витрати на діяльність підприємства.

Крім того, показник платоспроможності або достатності капіталу (V_k / A) є нормативним показником, який відображає відповідальність засновників перед товариством:

$$V_k / A , \quad (1.2)$$

де: V_k - власний капітал,

A - активи.

Цей показник можна охарактеризувати як рівень довіри до підприємства чи відповідальність засновників товариства. Він визначає відношення між власним та залученим капіталом і спрямований на те, щоб обмежити ризик кредиторів, який вимірюється як частка власного капіталу підприємства у гривні на кожен гривневий актив. Оптимальний рівень цього показника може

відрізнятися для різних установ у різних економічних ситуаціях, хоча для підприємств, окрім банків, юридично не встановлено мінімального рівня.

Планування залучення позикових коштів також базується на принципі довіри-відповідальності. Чим більша довіра до підприємства, тим більше коштів воно може отримати у позику. Довіра потенційних кредиторів виникає, коли підприємство має стабільний фінансовий стан, бездоганну кредитну історію чи достатньо цінні заставні активи. Можна встановити певні коефіцієнти, які відображають залежність між розміром кредиту та вартістю застави, наприклад, співвідношення розміру кредиту до вартості застави:

$$\text{Вкр} / \text{Вз} \quad (1.3)$$

де: Вкр - розмір кредиту;

Вз - вартість застави.

Інший аналогічний показник - це коефіцієнт ЕТІ, який визначає мінімальну суму власних коштів, які повинні бути вкладені в інвестиційний проект. Цей показник розраховується за формулою:

$$\text{ЕТІ} = \text{Е} / \text{І} , \quad (1.4)$$

де: Е - сума власних інвестицій в проект;

І - загальний розмір інвестицій.

Нормальним вважається рівень коефіцієнта ЕТІ приблизно від 0,2 до 0,5, що означає, що мінімальний обсяг власних коштів становить 20% від суми інвестицій [13, с.157].

Прогнозування виручки від продажу товарів і послуг базується на аналізі минулих даних та очікуваних змінах у попиту на ринку, клієнтських вподобаннях та інших факторах, таких як передбачувані зміни у законодавстві. Для забезпечення достатніх доходів від реалізації товарів і послуг використовуються принципи довіри-відповідальності, а також попиту та

пропозиції. Розрахунок виручки здійснюється з урахуванням ціни товарів і обсягів їх продажу за формулою:

$$Q=P \times N, \quad (1.5)$$

де: P - ціна товару;

N - обсяг продажу товару.

Вхідний грошовий потік від цінних паперів включає суми, отримані від їх емісії та доходи, отримані від цінних паперів, випущених іншими підприємствами. Ці доходи визначаються як процент від номінальної вартості цінного паперу.

При плануванні позикових коштів (наприклад, банківських кредитів чи випуску боргових цінних паперів), важливо враховувати коефіцієнт обслуговування боргу, який розраховується за формулою:

$$DCR= I_n / P , \quad (1.6)$$

де: I_n - дохід від діяльності підприємства мінус витрати;

P - платежі за погашення кредиту.

Значення DCR повинно бути не менше 1,2. Крім того, при залученні кредитних ресурсів важливо дотримуватися принципу збалансованості. Це означає, що надходження кредитних коштів повинні відповідати часовим потребам, а витрати на обслуговування боргу повинні збігатися з моментом надходження виручки від реалізації.

Якщо позичаємо кошти на короткий період, їх слід вкласти у активи, які залишатимуться на балансі недовгий час. У випадку тривалого кредиту, цей капітал повинен бути спрямований на створення довгострокових активів. Таким чином, можна виміряти можливість покриття зобов'язань за рахунок активів за допомогою показників ліквідності, як загальноприйнятих, так і розроблених самим підприємством. Планування також охоплює надходження податку на додану вартість з бюджету, де ПДВ складає 20% від витрат на закупівлю товарів і послуг.

1.3. Структура вхідних грошових потоків від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності

Вхідні потоки грошових коштів можна також аналізувати по трьом видам діяльності (рис. 1.5):

Рис. 1.5. Вхідні потоки грошових коштів підприємства за видами діяльності [12]

Операційна діяльність включає в себе основну функціональну діяльність підприємства та інші види активності, які не пов'язані з інвестиціями чи фінансовою діяльністю. Інвестиційна діяльність включає у себе придбання та продаж невитратних активів, а також фінансові інвестиції, які не є складовою частиною готівкових еквівалентів. Фінансова діяльність, у свою чергу, призводить до змін у розмірі та структурі власного та запозиченого капіталу підприємства.

Операційний Cash-flow представляє собою чисті грошові потоки, які виникають внаслідок операційної діяльності, тобто частину виручки від продажу, яка залишається у розпорядженні підприємства після врахування всіх грошових витрат операційного характеру протягом певного періоду. Цей показник можна розглядати як критерій для оцінки внутрішнього потенціалу

фінансування підприємства. Щодо достатньої величини операційного Cash-flow, вона створює сприятливі умови для приваблення фінансових ресурсів із зовнішніх джерел. Наявність операційного Cash-flow свідчить про здатність підприємства до (рис. 1.6):

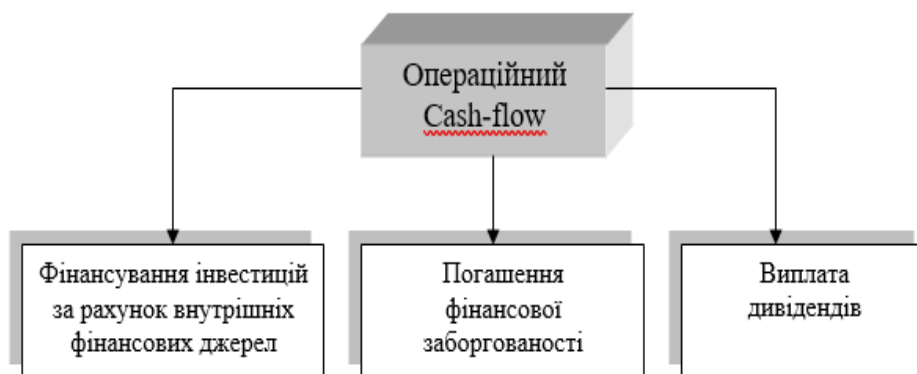

Рис. 1.6. Можливості підприємства при наявності операційного Cash-flow [26]

Вхідні грошові потоки, відображені на рисунку 1.7, включають кошти, які отримані внаслідок операційної діяльності підприємства. Оскільки операційна діяльність є основним джерелом прибутку підприємства, вона також є ключовим постачальником грошових ресурсів.

Розмір операційного грошового потоку є фундаментом для розрахунків чистого грошового потоку суб'єкта господарювання та багатьох фінансових показників і коефіцієнтів, які використовуються для управління грошовими потоками.

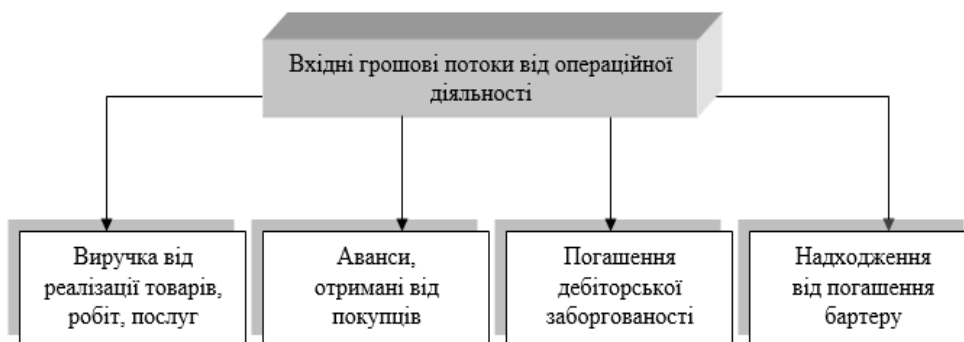

Рис. 1.7. Вхідні грошові потоки від операційної діяльності [67]

Інвестиційна діяльність суб'єкта господарювання, згідно з національними стандартами бухгалтерського обліку, визначається як сукупність операцій з придбання та продажу довгострокових активів, а також короткострокових фінансових інвестицій, які не можуть бути зведені до готівкових еквівалентів. Приклади таких операцій представлені на рисунку 1.8.

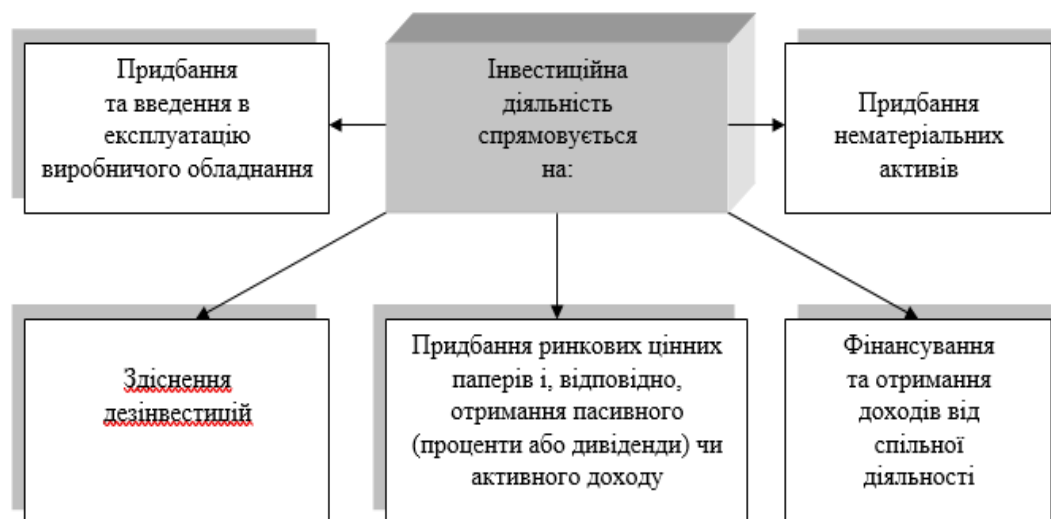

Рис.1.8. Операцій від інвестиційної діяльності [67]

До вхідних грошових потоків від інвестиційної діяльності включаються наступні складові:

- сума коштів, отриманих від продажу основних засобів і нематеріальних активів;
- дивіденди та проценти, отримані від довгострокових капітальних вкладень;
- повернення інших фінансових вкладень.

Іншими словами, ці вхідні грошові потоки відображають надходження коштів, пов'язаних із здійсненням реального та фінансового інвестування, продажем основних засобів, які вже не використовуються, та нематеріальних активів. Це також включає обіг довгострокових фінансових інструментів у інвестиційному портфелі та інші подібні грошові потоки, що стосуються інвестиційної діяльності підприємства.

Фінансову діяльність суб'єктів господарювання згідно з національними стандартами бухгалтерського обліку визначають як сукупність операцій, що призводять до зміни розміру та структури їхнього власного та позичкового капіталу. Іншими словами, фінансова діяльність спрямована на зміну кількості та якості їхніх зобов'язань з метою задоволення потреб підприємства у капіталі. Типові приклади таких операцій, які відносяться до фінансової діяльності, представлені на рисунку 1.9.

Рис. 1.9. Операцій суб'єктів господарювання, які належать до фінансової діяльності підприємства [12]

Фінансова діяльність підприємства включає такі важливі аспекти, як короткострокові та довгострокові кредити та позики, а також надходження від емісії акцій. Грошовий потік, отриманий в результаті цієї діяльності, є ключовим механізмом для задоволення фінансових потреб підприємства щодо операцій та інвестицій. Формування фінансового грошового потоку, як правило, є непостійним. Постійні надходження грошових коштів від фінансової діяльності свідчать про те, що підприємство постійно залежить від зовнішнього фінансування.

Управління грошовими потоками передбачає систематичний контроль та розподіл грошових коштів з метою забезпечення стійкої фінансово-господарської діяльності підприємства. Це відображає принципи управління, які враховують соціально-економічні умови.

Методи управління грошовими потоками включають: аналіз, планування та оптимізацію, контроль руху грошових коштів, а також облік та звітність.

Аналіз грошових потоків включає обробку даних, що надає об'єктивні відомості про стан та тенденції розвитку, резерви для підвищення ефективності використання грошових коштів та способи їх втілення. Залежно від часових рамок та рівня деталізації, аналіз може бути стратегічним, поточним чи оперативним. Його обсяг може охоплювати визначені аспекти за тематикою, може бути обмеженим до окремого підрозділу чи широким, включаючи всі сфери діяльності підприємства.

Аналіз грошових потоків підприємства за звітний період ґрунтується на інформації, що міститься у формах бухгалтерської звітності, їх додатках та інших облікових документах. Цей аналіз включає систему показників, таких як ліквідність, платоспроможність та фінансова стійкість, які визначають вплив грошових потоків на фінансовий стан підприємства.

Результати аналізу враховуються при розробці та оптимізації плану грошових потоків. Планування грошових потоків - це процес визначення їх обсягів за видами діяльності, за часовими інтервалами та напрямками використання, з метою забезпечення максимальної синхронізації надходжень та витрат, а також платоспроможності підприємства. Під час планування намагаються досягти оптимізації грошових потоків, тобто встановлення оптимального співвідношення між вхідними та вихідними грошовими потоками, а також між умовами та напрямками використання грошових коштів, що дозволяє досягти найкращих результатів (мінімізація витрат і максимізація прибутку).

Контроль над надходженням та використанням грошових коштів включає систему спостереження та перевірки цих процесів, з метою виявлення відхилень від заданих параметрів. Як необхідна функція управління, контроль встановлюється, щоб надавати об'єктивну оцінку, коригувати поведінку контрольованого об'єкта відповідно до встановлених стандартів.

Суть та важливість контролю за грошовими потоками полягає в тому, що суб'єкт управління перевіряє виконання запланованих параметрів утворення грошових фондів, їх використання, дотримання синхронності між надходженнями та витратами протягом встановлених періодів часу, блокує будь-які відхилення від заданої програми та, у разі виявлення порушень, сигналізує про необхідність коригування системи управління. Отже, контроль є способом отримання інформації про грошові потоки через систему зворотного зв'язку, тобто результатів впливу управління на об'єкт управління.

У циклі управління грошовими потоками облік виступає як завершальний етап. Це включає в себе визначення, реєстрацію на різних носіях і класифікацію інформації про грошові надходження та витрати для отримання підсумкових даних, які відображають досягнутий результат. Результати обліку відображаються у фінансовій звітності. Таким чином, облік, як кінцевий етап у цьому циклі, одночасно стає початковою стадією для наступного.

Ефективність управління грошовими потоками визначається синхронізацією надходжень та витрат, підтримкою сталої платоспроможності підприємства та включає такі аспекти:

- визначення мінімальної кількості грошових коштів, необхідної для забезпечення поточної господарської діяльності;
- постійний моніторинг надходження грошових коштів від продажу;
- узгодження коливань у надходженнях та виплатах грошових коштів для запобігання платіжних криз в певні періоди;
- оптимізація системи розрахунків з постачальниками та покупцями, включаючи політику комерційних кредитів та відстрочок платежів;

- вибір напрямків використання тимчасово вільних грошових коштів для запобігання збитків від інфляції та втрати можливих доходів;

- прискорення оборотності грошових коштів шляхом впровадження організаційно-економічних заходів.

Практичне застосування цих підходів до управління грошовими потоками допоможе знайти компроміс між необхідністю зберігання певного рівня грошових коштів для забезпечення ліквідності підприємства та бажанням інвестувати тимчасово вільні кошти для отримання доходу.

Згідно з новим підходом у бухгалтерському обліку, введено звітність "Про рух грошових коштів" за формою № 3. Цей звіт має на меті надання користувачам фінансової звітності повної, достовірної та об'єктивної інформації про зміни, які відбулися з грошовими коштами підприємства та їх еквівалентами протягом звітного періоду.

Для складання цього звіту використовується непрямий метод, який передбачає визначення чистого надходження чи витрат від операційної діяльності шляхом коригування прибутку від звичайної діяльності до оподаткування. Інформаційною базою для цього звіту служать показники балансу, звіту про фінансові результати та дані аналітичного бухгалтерського обліку.

Також враховується вплив на прибуток негрошових витрат (блок 2), зокрема амортизаційних відрахувань за необоротними активами. Ці відрахування, хоч і зменшують прибуток, залишаються у розпорядженні підприємства, доповнюючи його грошові кошти. Також враховуються зміни суми забезпечення наступних витрат і платежів, які не пов'язані з інвестиційною та фінансовою діяльністю. Наприклад, відрахування для забезпечення витрат на гарантійний ремонт додаються до прибутку від операційної діяльності, оскільки вони не є видатком грошових коштів, хоча вони збільшують витрати. Якщо ж вказані забезпечення зменшуються, то їх відраховують з суми прибутку, оскільки відбулися видатки грошових коштів.

У цьому блоку також враховується вплив збитків (прибутків) від нереалізованих курсових різниць, а також статей дебіторської та кредиторської заборгованості в іноземній валюті, пов'язаних з інвестиційною та фінансовою діяльністю, а також перерахунком залишків у іноземній валюті. Зміни валютних курсів не мають відношення до руху грошових коштів. Щоб уникнути перекосів у показниках грошових коштів від операційної діяльності, ці показники коригуються на фінансовий результат від переоцінки неопераційної дебіторської чи кредиторської заборгованості в іноземній валюті.

Щоб отримати прибуток від операційної діяльності, потрібно від загального прибутку, який відображений у блоці 1, відняти прибуток від інвестиційної та фінансової діяльності і додати збитки від цих видів діяльності. Для визначення суми грошових коштів від операційної діяльності (блок 4) необхідно враховувати зміни у складі оборотних активів, зміну витрат і доходів майбутніх періодів та поточних зобов'язань. Зміна оборотних активів розглядається лише в разі, якщо вона пов'язана з операційною діяльністю (блок 3). Наприклад, якщо дебіторська заборгованість покупців зростає, цю величину слід вирахувати з прибутку, оскільки грошові кошти не надійшли на рахунок підприємства, і навпаки.

Чистий рух коштів від операційної діяльності (блок 5) визначається як різниця між грошовими коштами від операційної діяльності та сплаченими відсотками, податками на прибуток та рухом коштів внаслідок надзвичайних подій. Наприклад, це може бути надходження від страхових компаній чи надання допомоги працівникам, які постраждали внаслідок стихійного лиха. Ефективність управління грошовими потоками в певній мірі залежить від організації оперативного фінансового планування, яке включає розробку платіжного календаря.

Платіжний календар враховує строки надходження коштів та строки платежів за зобов'язаннями. Він складається на квартал і може бути

розроблений за місяцями, декадами в різних варіантах. Зазвичай він включає такі розділи:

- надходження коштів,
- видатки,
- перевищення надходжень над видатками,
- перевищення видатків над надходженнями,
- залишок коштів на початок періоду і
- залишок коштів на кінець періоду.

Платіжний календар допомагає вирішувати такі завдання, як:

- облік обсягів надходження грошових коштів та їх витрат в певні проміжки часу,

- управління платоспроможністю підприємства,

- розробка заходів для уникнення нестачі грошових коштів у конкретний період часу;

- розробка стратегій для ефективного використання тимчасово вільних грошових коштів;

- визначення потреб у короткострокових кредитах у певних проміжках часу;

- постійний нагляд за своєчасністю надходження коштів, аналіз причин відхилення від запланованих графіків.

Розробка платіжного календаря ґрунтується на інформації, яка охоплює всі аспекти фінансової діяльності підприємства, включаючи: плани продажу продукції, стан розрахунків з дебіторами і кредиторами, графіки виплат заробітної плати, угоди про кредитування, розрахунки витрат на виробництво, плани капітальних витрат тощо.

У випадку, якщо передбачені надходження коштів разом із залишком на початок періоду недостатні для покриття запланованих витрат, підприємство може вжити ряд заходів для уникнення порушень умов і строків розрахунків або виявлення факту неплатоспроможності. Серед цих заходів можуть бути відмова від витрат, які не є невідкладними, відстрочення строків розрахунків

за домовленістю, залучення кредитів, прискорення розрахунків за відвантаженою продукцією, мобілізація внутрішніх резервів і т. д.

Якщо підприємство має зайві "вільні" кошти, це свідчить про його фінансову стабільність. У такому випадку потрібно розробити стратегії для ефективного використання цих "вільних" коштів. Таким чином, платіжний календар стає ключовим інструментом для оперативного управління грошовими потоками на підприємстві.

Висновки до розділу 1

Грошові потоки - це надходження та витрати грошових коштів та їх еквівалентів, які виникають внаслідок виробничо-господарської діяльності підприємства. Ефективність управління грошовими потоками має великий вплив на фінансову стійкість підприємства та інші фінансові показники.

Грошові потоки можна розподілити на три види: операційні, інвестиційні та фінансові. Аналіз, планування, контроль та облік грошових потоків проводяться для кожного з цих видів діяльності. Основну частину грошових надходжень підприємство отримує від операційної (основної) діяльності. Планування цих надходжень передбачає розробку прогнозу обсягів продажу, який коригується залежно від змін у дебіторській заборгованості, одержаних авансів та інших надходжень від операційної діяльності.

Витрати підприємства на оплату рахунків постачальникам обчислюються шляхом коригування собівартості реалізованої продукції за рахунок амортизації, зміни запасів, виданих авансів, кредиторської заборгованості та інших операційних витрат.

Чистий рух грошових коштів від операційної діяльності визначається як різниця між грошовими надходженнями від цієї діяльності та сумою платежів постачальникам, інших витрат, випланих відсотків, податків з прибутку та ПДВ, акцизу.

Для отримання надійної інформації про рух грошових коштів підприємство складає відповідний звіт за формою № 3. Цей звіт розробляється за допомогою непрямого методу, який включає постійне коригування суми прибутку від звичайної діяльності до оподаткування на основі факторів, які впливають на рух грошових коштів. Чистий рух грошових коштів за певний період визначається як сума чистих грошових надходжень від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності.

Для оперативного управління грошовими потоками підприємство складає платіжний календар, який дозволяє узгодити всі надходження коштів на підприємство з обсягами платежів. Це ефективний інструмент управління платоспроможністю підприємства.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ТОВ «БІНОТЕЛ»

2.1. Діагностика фінансово-економічної діяльності ТОВ «Бінотел»

Однією з ключових характеристик фінансового стану підприємства є його фінансова стійкість, або стабільність. Фінансова стійкість означає гарантовану платоспроможність, баланс між власними і залученими коштами, незалежність від ринкових коливань і партнерів, довіра кредиторів і інвесторів, а також наявність достатнього прибутку для забезпечення самофінансування.

Головна мета аналізу фінансової стійкості - визначити, наскільки підприємство може витримати негативний вплив різноманітних факторів (зовнішніх, внутрішніх і непередбачуваних), які впливають на його фінансовий стан. Результатом такого аналізу повинно бути висновок про його здатність здійснювати господарську діяльність, отримувати прибуток у умовах економічної самостійності, а також ймовірність збереження такого стану.

У таблиці 2.1 наведені показники фінансової стійкості ТОВ «Бінотел» за період з 2020 по 2022 рік. Розраховані показники свідчать про зростання фінансової залежності ТОВ «Бінотел» протягом цього періоду, а також вказують на можливий ризик втрати платоспроможності підприємства. Фінансова стабільність підприємства є критично важливою характеристикою його фінансового стану і пов'язана з рівнем його залежності від кредиторів і інвесторів.

Таблиця 2.1

Показники фінансової стійкості ТОВ «Бінотел», 2020-2022 рр.*

Показник	01.01. 2020	31.12. 2020	Відх.	31.12. 2021	Відх.	31.12. 2022	Відх.
1	2	3	4	5	6	7	8
Коефіцієнт фінансової незалежності	0,41	0,14	-0,27	0,28	0,14	0,25	-0,03
Коефіцієнт фінансової залежності	0,59	0,86	0,27	0,72	-0,14	0,75	0,03
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,20	-1,49	-1,69	-0,50	0,99	-0,71	-0,20
Коефіцієнт фінансової стабільності	0,70	0,16	-0,54	0,39	0,23	0,34	-0,05
Коефіцієнт співвідношення позикових і власних коштів	1,43	6,17	4,74	2,54	-3,63	2,92	0,38
Коефіцієнт фінансового левериджу	0,24	1,07	0,83	0,15	-0,92	0,05	-0,10
Наявність власних коштів, тис. грн.	-38,95	-1276,3	-1237,3	-675,3	601	-721,5	-46,2
Наявність власних та довгострокових позикових коштів, тис. грн	358,5	-737,2	-1095,7	-515,5	221,7	-671,3	-156
Наявність загальних коштів, тис. грн	690,1	131	-559,1	313,5	182,6	738,1	424,5
Коефіцієнт концентрації позичкового капіталу	0,59	0,86	0,27	0,72	-0,14	0,73	0,02
Маневреність робочого капіталу	1,25	-0,50	-1,74	-1,00	-0,50	-0,71	0,29
Коефіцієнт залучених джерел в необоротних активах	0,23	0,30	0,07	0,09	-0,21	0,03	-0,06
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	0,19	0,52	0,32	0,13	-0,39	0,05	-0,08
Коефіцієнт довгострокових зобов'язань	0,17	0,17	0,01	0,06	-0,11	0,02	-0,04
Коефіцієнт поточних зобов'язань	0,83	0,83	-0,01	0,94	0,11	0,98	0,04

*Джерело: складено автором за даними фінансових звітів

Таким чином, ТОВ «Бінотел» поступово втрачає фінансову стабільність. Проте є позитивна тенденція до відновлення фінансової незалежності, оскільки на кінець 2021 року показники трошки покращились. У кінці 2021 року значення коефіцієнта фінансової незалежності різко зменшилося до 0,14, вказуючи на значний спад фінансової незалежності ТОВ «Бінотел». Проте на кінець 2021 року показник трошки покращився. Незважаючи на це, значення коефіцієнта фінансової незалежності залишалося нижче нормативу протягом 2020-2022 років.

У зв'язку з цією тенденцією показники фінансової залежності зросли. На кінець 2022 року фінансова залежність складала 0,75, що означає, що 75% діяльності підприємства фінансувалися за рахунок позичкових коштів, що значно перевищує допустимий рівень. Коефіцієнт фінансової стабільності на початок 2020 року досягав рекордних 0,7, проте до кінця року цей показник значно знизився до 0,16. У кінці 2021 року ситуація дещо покращилась. Ці дані свідчать про те, що підприємство не мало власних обігових коштів протягом 2021-2022 років. На початок 2020 року підприємству вистачало власних та довгострокових позик для фінансування діяльності. Отже, можна зробити висновок, що ТОВ «Бінотел» у цей період використовувало головним чином поточні зобов'язання, власний капітал щороку зменшувався. Все це спричинило значний спад показників фінансової стійкості та стабільності, і зростання фінансової залежності підприємства від кредиторів.

Таким чином, можна визначити тип фінансової стійкості.

1. Надлишок (+) або дефіцит (-) власних коштів (ФВ):

На початок 2020 року:

$ФВ = -39 - 414,8 = -453,8;$

На кінець 2020 року:

$ФВ = -1276,3 - 373,4 = -1649,7;$

На кінець 2021 року:

$ФВ = -675,3 - 536,3 = -1211,6;$

На кінець 2022 року: $ФВ = -721,5 - 499,4 = -1220,9.$

2. Надлишок (+) чи дефіцит (-) власних та довгострокових позикових коштів (ФВД):

На початок 2020 року:

$$\text{ФВД} = 358,5 - 414,8 = -56,3;$$

На кінець 2020 року:

$$\text{ФВД} = -737,2 - 373,4 = -1110,6;$$

На кінець 2021 року:

$$\text{ФВД} = -515,5 - 536,3 = -1051,8;$$

На кінець 2022 року:

$$\text{ФВД} = -671,3 - 499,4 = -1170,8.$$

3. Надлишок (+) чи дефіцит (-) загальних коштів (ФЗК):

На початок 2020 року:

$$\text{ФЗК} = 690,1 - 414,8 = 275,3;$$

На кінець 2020 року:

$$\text{ФЗК} = 131 - 373,4 = -242,4;$$

На кінець 2021 року:

$$\text{ФЗК} = 313,6 - 536,3 = -222,7;$$

На кінець 2022 року:

$$\text{ФЗК} = 738,1 - 499,4 = 238,7.$$

Визначаємо тип фінансової стійкості ТОВ «Бінотел» протягом 2020-2022 років (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Тип фінансової стійкості ТОВ «Бінотел», 2020-2022 рр.*

Показники	Типи фінансової стійкості			
	На початок 2020 року	На кінець 2020 року	На кінець 2021 року	На кінець 2022 року
Φ^B	$\Phi^B < 0$	$\Phi^B < 0$	$\Phi^B < 0$	$\Phi^B < 0$
$\Phi^{ВД}$	$\Phi^{ВД} < 0$	$\Phi^{ВД} < 0$	$\Phi^{ВД} < 0$	$\Phi^{ВД} < 0$
$\Phi^{ЗК}$	$\Phi^{ЗК} \geq 0$	$\Phi^{ЗК} < 0$	$\Phi^{ЗК} < 0$	$\Phi^{ЗК} \geq 0$
Тип стійкості	передкризовий стан $S = \{0,0,1\}$	кризовий стан $S = \{0,0,0\}$	кризовий стан $S = \{0,0,0\}$	передкризовий стан $S = \{0,0,1\}$

* Джерело: складено автором за даними фінансових звітів

Таким чином, дані у таблиці 2.2 показують, що на початку 2020 року ТОВ «Бінотел» опинилося в передкризовому стані. Ситуація ще більше погіршилась до кінця 2020 року, і підприємство потрапило у кризовий стан. Керівництво не вжило жодних заходів щодо антикризових програм, тому кризовий стан продовжився й на кінець 2021 року. Лише після оцінки ситуації була впроваджена антикризова програма, яка допомогла трошки поліпшити фінансовий стан ТОВ «Бінотел». Проте до кінця 2022 року підприємство все ще знаходилося в передкризовому стані.

Показники оборотності активів ТОВ «Бінотел» протягом 2020-2022 років представлені у таблиці 2.3.

Тривалість обороту загального капіталу залежить від його структури - співвідношення між основним та оборотним капіталом. Якщо основний капітал складає більшу частку в загальній величині, він обертається повільніше. Навпаки, збільшення частки оборотних активів прискорює загальне обертання капіталу. Таким чином, протягом звітнього періоду 2022 року повний цикл виробництва та обігу підприємства тривав 199,02 дні на один цикл.

Економічний ефект від прискорення обертання виражається у вивільненні коштів з обігу та збільшенні прибутку. Проте слід зазначити, що показник оборотності активів буде вищий, якщо основні засоби підприємства будуть швидше зношуватися.

Таблиця 2.3

Показники оборотності активів ТОВ «Бінотел» та їх забезпеченість власним капіталом, 2020-2022 рр.*

Назва показника	Рік			Відхилення 2021-2020рік		Відхилення 2022-2021рік	
	2020	2021	2022	Абс.	%	Абс.	%
1	2	3	4	5	6	7	8
Коефіцієнт оборотності активів	0,61	1,01	1,07	0,40	165,03	0,07	106,55
Коефіцієнт оборотності активів, в днях	590,76	357,96	335,95	-232,8	60,59	-22,0	93,85
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	1,57	3,28	3,10	1,71	209,00	-0,18	94,42
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, в днях	229,23	109,68	116,16	-119,6	47,85	6,48	105,91
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	0,65	0,80	0,88	0,15	122,83	0,07	109,34
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості в днях	551,42	448,92	410,57	-102,5	81,41	-38,4	91,46
Коефіцієнт оборотності матеріально-виробничих запасів	3,79	4,52	4,34	0,72	119,02	-0,17	96,19
Коефіцієнт оборотності матеріально-виробничих запасів в днях	94,87	79,71	82,86	-15,16	84,02	3,16	103,96
Тривалість операційного циклу в днях	324,10	189,39	199,02	-134,7	58,43	9,64	105,09
Тривалість фінансового циклу	-227,3	-	-	-32,21	114,17	47,99	81,51
Наявність власних (чистих) оборотних активів (ВОА), тис.грн.	-1276,3	-675,3	-779,9	601	52,91	-105	115,49

Величина власних та прирівняних до них оборотних активів (ВПА), тис.грн.	-737,3	-515,5	-729,7	221,7	69,92	-214,2	141,55
Рівень забезпеченості власними оборотними активами господарської діяльності (РВО)	-0,70	-0,34	-0,36	0,36	48,22	-0,03	107,81
Рівень забезпеченості оборотних активів за рахунок поточних зобов'язань	1,41	1,27	1,33	-0,14	89,75	0,06	104,81
Рівень маневреності власних оборотних активів (РМО)	-0,06	-0,42	-0,39	-0,37	756,93	0,03	93,62
Рівень поточної забезпеченості господарської діяльності	-8,48	-3,14	-4,07	5,35	36,97	-0,93	129,70
Матеріаловіддача (МВ)	1,53	1,75	1,67	0,22	114,34	-0,08	95,47
Матеріаломісткість чистого доходу (ММЧ)	0,65	0,57	0,60	-0,08	87,46	0,03	104,74

*Джерело: складено автором за даними фінансових звітів

Аналіз ефективності використання капіталу підприємства показав, що на кінець 2020 року середній термін обігу кредиторської заборгованості становив 551,42 діб. У наступні періоди спостерігалось зменшення цього показника на 102,52 діб до кінця 2021 року та на 38,35 діб до кінця 2022 року. Це означає, що підприємство зараз оплачує виставлені йому рахунки протягом 410,57 діб. Ці зміни призвели до збільшення коефіцієнта обігу кредиторської заборгованості з 0,68 до 0,88.

На кінець 2022 року підприємство витрачає 0,88 оборотів грошових коштів, щоб сплатити кредиторські рахунки по господарським операціям. Це зростання в коефіцієнті обігу кредиторської заборгованості свідчить про підвищену швидкість сплати заборгованості підприємства.

Коефіцієнт обігу дебіторської заборгованості збільшився з 1,57 до 3,10 протягом 2020-2022 років. Період погашення цих активів на початку 2020 року

становив 229,23 дня. За 2021 рік цей термін скоротився на 119,55 днів, а за 2022 рік зріс на 6,48 днів. На кінець 2022 року він став 116,16 днів.

Показники оборотності активів постійно зростають, що свідчить про прискорене обертання коштів і, відповідно, збільшення прибутку. Динаміка показників оборотності запасів свідчить про надмірно високі темпи обороту сировини та матеріалів, що може свідчити про великі обсяги виробництва, особливо з урахуванням коефіцієнта забезпеченості запасами за останній рік.

Отримані дані щодо оборотності активів ТОВ «Бінотел» протягом 2020-2022 років проілюстровані на рисунку 2.1.

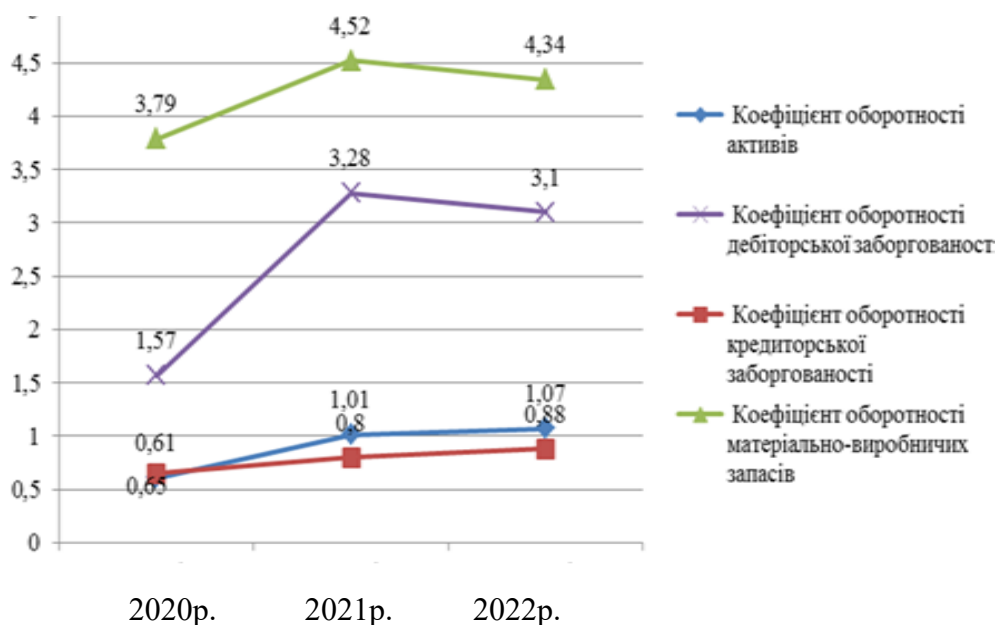

Рис. 2.1. Коефіцієнти оборотності активів ТОВ «Бінотел», 2020-2022 рр.

На графічному представленні динаміки деяких показників бізнес-активності ТОВ «Бінотел» (рис. 2.1) можна помітити тенденцію до збільшення коефіцієнтів оборотності активів, оборотності кредиторської заборгованості та оборотності запасів.

У 2022 році тривалість операційного циклу становила 199,02 днів, що майже вдвічі менше, ніж у 2020 році. Це свідчить про підвищену ефективність діяльності ТОВ «Бінотел» протягом досліджуваного періоду.

Отже, аналіз оборотності ресурсів вказує на те, що підприємство протягом вивченого періоду переживає позитивні тенденції. Збільшення коефіцієнта оборотності активів досягнуто за рахунок підвищення оборотності запасів та дебіторської заборгованості. Це призвело до скорочення тривалості операційного циклу і зростання прибутку підприємства.

Дотримання "золотого правила економіки" свідчить про стабільний розвиток підприємства та позитивну динаміку ефективності діяльності та використання капіталу. Перевищення темпів зростання виручки від реалізації та фінансових результатів порівняно з темпом зростання валюти балансу свідчить про підвищену ефективність використання коштів підприємства порівняно з попереднім періодом.

Однак проведений аналіз також свідчить про те, що ТОВ «Бінотел» не мало достатньо власних оборотних активів протягом 2020-2022 років. У 2020 році на підприємстві було нестача в 1 276 279 гривень, і ця сума залишилась від'ємною навіть у 2020 році. Величина власних та прирівняних до них оборотних активів також залишалась від'ємною, що свідчить про відсутність цих активів протягом кожного року. Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними активами господарської діяльності ТОВ «Бінотел» у 2022 році склав -0,36, що також вказує на відсутність власних оборотних активів.

Інші показники фінансової стійкості ТОВ «Бінотел» також вказують на відсутність власних коштів і вимагають перегляду стратегії фінансування її поточних операцій. Зазначені показники свідчать про низьку фінансову стабільність підприємства.

Рентабельність – це відносна прибутковість підприємства. Показники рентабельності дозволяють оцінити кінцеві результати господарської діяльності, оскільки вони відображають співвідношення між використаними ресурсами та досягнутими результатами. Ці показники використовуються для оцінки діяльності підприємства, в інвестиційній стратегії та формуванні цін.

Аналіз показників рентабельності є важливим, оскільки він відображає ефективність діяльності підприємства. Розглянемо показники рентабельності ТОВ «Бінотел» за період 2020–2022 років згідно з таблицею 2.4.

З таблиці 2.4 видно, що протягом 2020–2022 років діяльність підприємства була прибутковою. Найвищий рівень рентабельності був досягнутий у 2020 році. Усі показники рентабельності були вище у 2021 році, за винятком рентабельності виробництва. У 2022 році рентабельність виробництва досягла свого піку і склала 60,94%. Рентабельність продажів у 2022 році становила 40,07%, що на 5,49% вище, ніж у 2020 році.

Таблиця 2.4

Показники рентабельності ТОВ «Бінотел», 2020–2022 рр.*

Показник	Рік			Відхилення 2021 р. до 2020 р.		Відхилення 2022 р. до 2021 р.	
	2020	2021	2022	абс.	%	абс.	%
Рентабельність продаж (ВП),	34,58	42,78	40,07	8,21	123,73	-2,71	93,66
Рентабельність активів (ВП),	9,18	24,69	24,51	15,50	268,84	-0,17	99,30
Рентабельність виробництва (ВП),	31,57	48,04	60,94	16,47	152,19	12,90	126,85
Рентабельність діяльності (ВП),	15,46	25,42	23,99	9,95	164,35	-1,43	94,38
Рентабельність власного капіталу (ВП),	69,90	85,73	95,07	15,83	122,64	9,34	110,89
Рентабельність продукції за валовим прибутком (ВП),	52,85	74,77	66,86	21,92	141,47	-7,91	89,42
Рентабельність необоротних активів (ВП),	19,84	52,45	53,32	32,62	264,43	0,87	101,65
Рентабельність позичкового капіталу (ВП),	11,33	33,77	31,96	22,44	298,15	-1,81	94,63
Рентабельність витрат діяльності (ВП),	14,12	28,54	36,48	14,42	202,16	7,94	127,82

*Джерело: складено автором за даними фінансових звітів

Рентабельність активів у 2020 році становила 9,18%, у 2021 році вона досягла найвищого показника – 24,69%, але в 2022 році знизилась на 0,17%, опустившись до 24,51%. Ця тенденція також спостерігалась у відношенні інших показників:

- рентабельність діяльності у 2020 році була 15,46%, в 2021 році вона зросла до 25,42%, але в 2022 році знизилась на 1,43%;
- рентабельність позичкового капіталу спочатку зросла на 22,44%, але в 2022 році зменшилась на 1,81%;
- рентабельність власного капіталу збільшилась на 15,83% у 2021 році та на 9,34% у 2022 році;
- рентабельність необоротних активів також зросла з 19,84% у 2020 році до 53,32% у 2022 році;
- рентабельність витрат постійно збільшувалась: у 2020 році – 14,12%, у 2021 році – 28,54%, у 2022 році – 36,48%.

Незважаючи на те, що найвищий показник рентабельності був зафіксований у 2020 році, показники у 2022 році також залишалися високими. Слід відзначити, що діяльність ТОВ «Бінотел» є рентабельною та прибутковою, що свідчить про її ефективність.

2.2. Аналіз формування та управління грошовими коштами ТОВ «Бінотел»

Давайте розглянемо ключові аспекти обігу грошових коштів у ТОВ «Бінотел». По-перше, важливо оцінити загальний стан грошових ресурсів і ретельно проаналізувати способи їх надходження і витрат. Для докладного розкриття реальних оборотів грошових коштів підприємства важливо вивчити взаємозв'язок між отриманими прибутками та витратами, а також взаємодію між надходженнями і перерахунками коштів. Для цього визначимо та проаналізуємо всі джерела надходження коштів та їх витрати. Загальний рух грошових коштів представлений у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Загальний рух грошових коштів ТОВ «Бінотел» (на кінець періоду)*

Показники	2020р.				2021 р.				2022 р.			
	1 кв.	2 кв.	3 кв.	4 кв.	1 кв.	2 кв.	3 кв.	4 кв.	1 кв.	2 кв.	3 кв.	4 кв.
Каса	3,9	3,4	4,1	4,7	5	2,3	5,2	5,5	5,3	4,8	4,2	4,1
Поточний рахунок	78,5	70,2	82	64,8	88,4	117,2	141,2	168,5	155,8	179,6	155,2	176,5
Інші кошти	2,8	15,9	0,0	5,4	2,5	5,0	3,4	12,0	14,5	15,1	4,7	0,7
Грошові кошти загалом	85,2	89,5	86,1	74,9	95,9	124,5	149,8	186,0	175,6	199,5	164,1	181,3
Кредиторська заборгованість	115,1	108,1	115,6	116,6	222,5	328,9	689,9	134,1	1235	1342	489,6	637,2
Дебіторська заборгованість	205,4	198,6	226,5	251,7	189,5	254,3	312,5	349,0	355,2	359,8	360,8	366,4

*Джерело: складено автором за даними фінансових звітів

Інформація у таблиці дає загальний огляд грошових потоків за роками, розбитими на квартали. Варто зазначити, що залишки коштів у касі на кінець кожного кварталу залишаються стабільними й практично не змінюються протягом досліджуваного періоду. Це можливо зумовлено тим, що підприємство дотримується встановленого ліміту залишку готівки, тобто максимально допустимої суми коштів, яка може бути в касі.

На графіку можна побачити зміни за основними статтями у період з 2020 по 2022 роки (рис. 2.2). Щодо коштів на розрахунковому рахунку, їх витрати були детально розглянуті на основі банківських виписок за відповідні періоди. Зміни залишків на розрахунковому рахунку свідчать про відповідність їхньої динаміки профілю підприємства. Початкове зменшення коштів на рахунку (внаслідок закупівлі сировини) в середині року компенсується їх поповненням до кінця року. Щодо коштів на інших (спеціальних) рахунках у банку, спостерігається тенденція до їхнього зменшення.

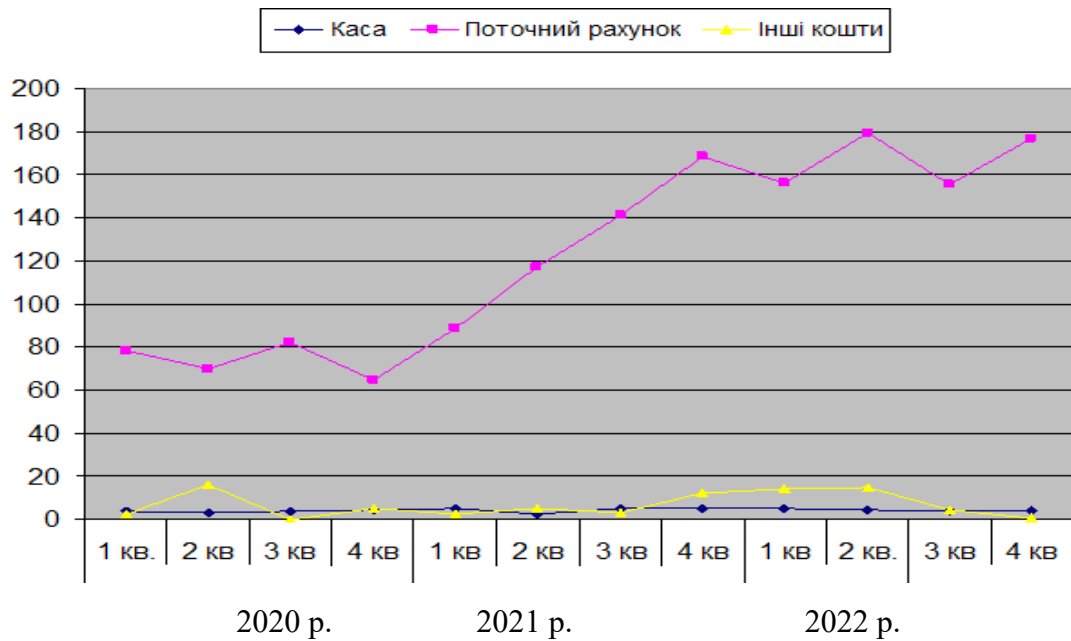

Рис. 2.2. Динаміка руху грошових коштів у 2020-2022 р.

Дуже важливо вивчати, як змінюються кредиторська і дебіторська заборгованість з року в рік. Тенденції зміни цих показників у ТОВ «Бінотел» у 2020-2022 роках показані на діаграмі (рис. 2.3).

У сучасних умовах бажано, щоб кількість коштів, яку повинно одержати підприємство (дебіторська заборгованість), була трошки менше, ніж кількість грошей, яку воно повинно сплатити (кредиторська заборгованість). Це пояснюється тим, що дебіторська заборгованість - це гроші, які тимчасово відсутні в обороті, тоді як кредиторська заборгованість - це грошові кошти, які підприємство взяло в оборот.

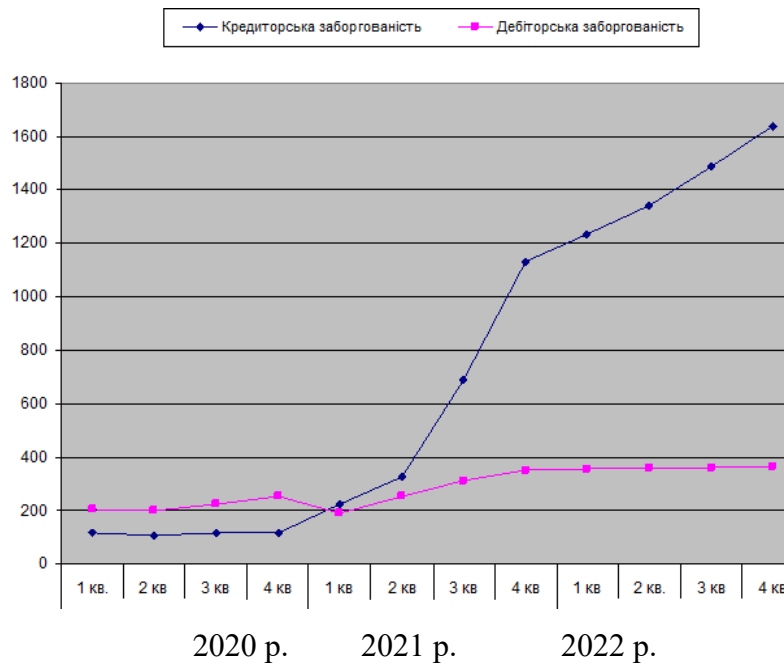

Рис. 2.3. Динаміка дебіторської та кредиторської заборгованості ТОВ «Бінотел» в 2020-2022 рр.

Також не бажано, щоб кредиторська заборгованість перевищувала дебіторську, оскільки в цьому випадку, в разі вимог кредиторів (зокрема, короткострокової заборгованості), підприємство може опинитися у залежності від фінансового стану дебіторів.

З рисунку 2.3 видно, що кредиторська заборгованість ТОВ «Бінотел» протягом досліджуваного періоду значно перевищує дебіторську. Узагальнюючи, це може бути прийнятно, однак, починаючи з третього кварталу 2020 року, кредиторська заборгованість перевищує дебіторську більш ніж удвічі. Ця тенденція є негативною. Наприкінці 2021 року співвідношення складало 4,5 рази. Проте коштів на підприємстві було всього близько 11% від суми кредиторської заборгованості. Це свідчить про те, що 33% суми кредиторської заборгованості могло бути сплачено за рахунок наявних грошових коштів і дебіторської заборгованості, причому 11% - виключно за рахунок готівки. З цього можна зробити наступні висновки:

- співвідношення кредиторської і дебіторської заборгованості не відповідає вимогам фінансової стабільності підприємства;

- коливання суми грошових коштів на розрахунковому рахунку свідчать про нестабільність в надходженні та особливо витрачанні грошей;
- цей стан можна змінити, проаналізувавши всі (або основні) канали надходження та напрямки використання коштів, використовуючи форму №3 "Звіт про рух грошових коштів" річної звітності.

Звіт про рух грошових коштів є однією з ключових форм фінансової звітності, яка містить інформацію про надходження та витрати грошових коштів підприємства. Цей звіт пояснює зміни, які відбулися з одним із складових фінансової звітності - грошовими коштами - від однієї дати балансового звіту до іншої. Його великою перевагою є те, що він в простій та аналітичній формі дозволяє визначити фактори, які вплинули на зміну вхідних грошових потоків протягом звітного періоду.

Давайте проведемо аналіз основних джерел надходження та витрати грошових коштів, як показано в таблиці 2.6.

Отже, на підставі проведеного аналізу можна зробити наступні висновки:

- за весь розглянутий період, впродовж кожного року, вхідні грошові потоки переважали над витратами, що свідчить про те, що надходження коштів були достатніми;
- основні джерела вхідних грошових потоків, а саме відсоток коштів, отриманих від продажу товарів і надання послуг, складав у відсотках відповідно: у 2020 році - 91,1%, у 2021 році - 94,6%, і у 2022 році - 96,0%.

Для забезпечення подальшої стабільності, ТОВ «Бінотел» повинно активно перетворювати дебіторську заборгованість на грошові кошти і своєчасно розраховуватися з кредиторами;

- вихідні грошові кошти в основному використовуються для оплати рахунків. Відсоток таких витрат становить у роках відповідно: 2020 - 42,6%, 2021 - 37,1%, 2022 - 37,0%. Якщо додати до цих витрат витрати на оплату праці та соціальне страхування (які становлять відповідно 51,4%, 54,1%, 57,1%), видно, що виручки від продажу товарів і послуг

вистачає повністю. Це свідчить про нормальну фінансову діяльність ТОВ «Бінотел».

Таблиця 2.6

Аналіз джерел вхідних і вихідних грошових коштів ТОВ «Бінотел», тис.грн*

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Залишок коштів на початок року	71,2	74,9	186,0
Надійшло коштів усього, у тому числі:	37887,8	39874,1	58560,3
виручка від реалізації продукції	34501,0	37742,8	56179,1
виручка від реалізації основних засобів	95,1	123,1	181,3
бюджетні асигнування	291,7	256,1	654,2
відсотки по фінансових вкладеннях	1821,0	1231,1	1121,1
інші надходження	1179,0	521,0	424,6
Спрямовано коштів усього, у тому числі	37884,1	39763,0	58564,9
на оплату рахунків	16128,8	14738,0	21661,8
на оплату праці	14102,8	15598,1	24247,7
відрахування на соціальні заходи	5359,1	5927,3	9214,1
амортизація	1821,0	1856,0	1903,4
на фінансові вкладення	102,0	128,9	155,6
на розрахунки з бюджетом	241,3	407,7	642,1
інші виплати	129,1	1107,0	740,2
Залишок коштів на кінець періоду	74,9	186,0	181,3

*Джерело: складено автором за даними фінансових звітів

Негативною ситуацією є недостатність грошових коштів для повного погашення боргів перед усіма кредиторами підприємства через їх використання на виплати заробітної плати та амортизаційний фонд. Такий стан речей може призвести до застосування фінансових санкцій кредиторами, що загрожує фінансовій стабільності підприємства та може спричинити його банкрутство.

2.3. Оцінка тривалості фінансового циклу ТОВ «Бінотел»

Під час аналізу вхідних грошових потоків важливо визначити тривалість фінансового циклу (ТФЦ), що означає час обороту коштів. Також слід приділити увагу безпосередньому управлінню грошовими потоками у ТОВ «Бінотел» (рис. 2.4).

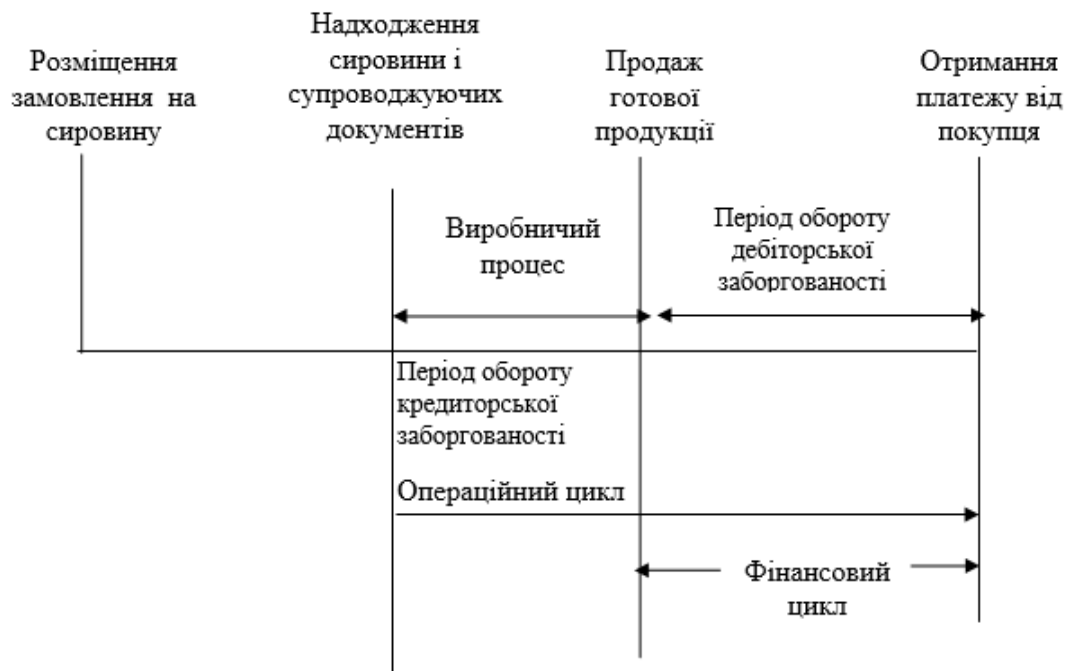

Рис. 2.4. Етапи обороту грошових коштів ТОВ «Бінотел»

З цієї схеми видно, що важливо слідкувати за відповідністю компонентів операційного і фінансового циклів та загального циклу бізнес-активності підприємства через можливу розбіжність у фізичному русі виробничих ресурсів і коштів у всій технологічній ланці.

Сутність представленої схеми полягає в наступному. Операційний цикл показує час, протягом якого фінансові ресурси перебувають у запасах та дебіторській заборгованості (вхідні грошові потоки). Оскільки підприємство відкладає платежі, час, коли гроші не залучені в оборот (фінансовий цикл), коротший за середній оборотний час кредиторської заборгованості.

Зменшення тривалості операційного та фінансового циклів у руху розглядається як позитивна тенденція. Якщо операційний цикл можна скоротити через прискорення виробничого процесу та зменшення заборгованості покупців, то фінансовий цикл може бути скорочений як через ці чинники, так і через деяке уповільнення оборотності кредиторської заборгованості.

За формулою обчислення тривалості фінансового циклу визначимо його за період досліджень:

$$ТФЦ = ТОЦ - ЧОК = ЧІЗ + ЧОД - ЧОК \quad (2.1)$$

де: ТОЦ– тривалість операційного циклу;

ЧОК – час обороту кредиторської заборгованості;

ЧІЗ – час обороту виробничих запасів;

ЧОД – час обороту дебіторської заборгованості.

Розрахуємо відповідні показники.

Коефіцієнт оборотності запасів ТОВ «Бінотел».

У сфері управління запасами існує підхід, що відомий як «точно в термін». Цей метод передбачає утримання запасів на мінімальному рівні, який достатній для виконання необхідного обсягу продажів. Коефіцієнт оборотності запасів відображає, наскільки швидко запаси обертаються для забезпечення поточного обсягу продажів. Його розраховують за певною формулою:

$$\begin{aligned} & \text{Коефіцієнт оборотності запасів} = \\ & = \frac{\text{Собівартість реалізованої продукції}}{(\text{Запаси на початок періоду} + \text{Запаси на кінець періоду}) : 2} \end{aligned} \quad (2.2)$$

Чим вищий цей коефіцієнт, тим швидше запаси обертаються. Зменшення коефіцієнта в кінці періоду порівняно з його значенням на початку періоду свідчить про зниження швидкості оборотності запасів, що означає

менш ефективно їх використання. Для розрахунку цього коефіцієнта необхідні дані, що подані в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Розрахунок коефіцієнту оборотності запасів ТОВ «Бінотел»*

№	Значення показника	2020р.	2021р.	2022р.
1	Вартість запасів на кінець і початок року	1313,7	1872,0	2421,5
2	Середнє значення суми запасів	-	1592,85	2146,75
3	Собівартість продукції	-	26672,7	37988,8
4	Коефіцієнт оборотності запасів	-	16,74	17,6
5	(Розрахунок в днях) (365 : (Коеф.))		22	21

*Джерело: складено автором за даними фінансових звітів

З розрахунків видно, що у 2020 році підприємству потрібно було 22 дні для поповнення запасів, тоді як у 2022 році цей період скоротився до 21 дня. З таблиці видно, що підприємство покращило свій коефіцієнт оборотності на 5,1%, зменшивши час на поповнення запасів. Це є позитивною тенденцією для нього.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (вхідні грошові потоки) вказує, скільки разів кошти, вкладені в розрахунки, обернулися протягом року. Його обчислюють, порівнюючи загальний обсяг реалізації з середнім розміром дебіторської заборгованості:

$$\begin{aligned} \text{Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості} = \\ = \frac{\text{Дохід (виручка) від реалізації продукції}}{(\text{Дебіторська заборгованість на початок періоду} + \text{Дебіторська заборгованість на кінець періоду}) : 2} \end{aligned} \quad (2.3)$$

Отже, чим частіше відбуваються обороти, тим швидше підприємство отримує оплату від своїх клієнтів, що призводить до збільшення вхідних грошових потоків.

Проведемо розрахунок коефіцієнту оборотності дебіторської заборгованості (див. табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Розрахунок коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості ТОВ «Бінотел»*

№	Значення показника	2020р.	2021р.	2022 р.
1	Сума дебіторської заборгованості на кінець і початок року	778,1	512,7	911,7
2	Середнє значення	-	645,4	712,2
3	Дохід від реалізації	-	37801,5	56795,4
4	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	-	58,59	79,7
5	(Розрахунок в днях) $(365 : (\text{Коеф.}))$		6	5

*Джерело: складено автором за даними фінансових звітів

За допомогою цього коефіцієнта можна розрахувати більш конкретний показник - період інкасації, тобто той час, за який дебіторська заборгованість перетворюється на вхідні грошові кошти. Для цього треба поділити тривалість звітного періоду (один рік) на розрахований коефіцієнт оборотності.

Як видно з таблиці для ТОВ «Бінотел», їхній коефіцієнт оборотності покращився на 36,0%, досягнувши 79,7. Це означає, що підприємство скоротило період інкасації з 6 днів у 2021 році до 5 днів у 2022 році.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості показує, скільки оборотів здійснилися за рік на кількість грошей, що вкладено в заборгованість. Він розраховується як відношення загального обсягу реалізації до середньої величини кредиторської заборгованості.

$$\begin{aligned} \text{Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості} &= \\ &= \frac{\text{Собівартість реалізації продукції}}{(\text{Кредиторська заборгованість на початок періоду} + \text{Дебіторська заборгованість на кінець періоду}) : 2} \end{aligned} \quad (2.4)$$

Чим більший обсяг оборотів, тим швидше підприємство погашає свої зобов'язання перед кредиторами. Розрахунок коефіцієнту оборотності кредиторської заборгованості викладений у таблиці 2.9.

Таблиця 2.9

Розрахунок коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості ТОВ «Бінотел»*

№	Значення показника	2020р.	2021р.	2022р.
1	Сума на кінець і початок року	2381,5	2625,6	3532,5
2	Середнє значення	-	2503,55	3079,05
3	Собівартість продукції	-	26672,7	37988,8
4	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	-	10,7	12,3
5	(Розрахунок в днях) (365 : (Коеф.))		34,3	29,6

*Джерело: складено автором за даними фінансових звітів

Як можна побачити з поданої таблиці, підприємство покращило свій коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, збільшивши його на 36,0%. Тепер цей коефіцієнт становить 12,3. Це означає, що підприємство скоротило період розрахунку з кредиторами з 34 днів у 2020 році до 30 днів у 2022 році.

Тривалість операційного циклу вказує на те, скільки днів у середньому знадобиться для виготовлення, продажу та оплати продукції підприємства.

$$\begin{aligned} \text{Тривалість операційного циклу} &= \\ &= \text{Оборотність дебіторської заборгованості в днях} + \\ &\quad + \text{Оборотності запасів в днях} \end{aligned} \quad (2.5)$$

Розрахунок цього коефіцієнта відображено в таблиці 2.10.

Таблиця 2.10

Аналіз тривалості операційного циклу ТОВ «Бінотел»

		Значення в днях	Відхилення
2021р.	(6 днів + 22 дня)	28	-
2022 р.	(5 днів + 21 день)	26	-2

Отже, з цього розрахунку можна зрозуміти, що підприємство зменшило свій операційний цикл на 2 дні, скоротивши його з 28 до 26 днів. Це є позитивною тенденцією для підприємства.

Тривалість фінансового циклу вказує на те, протягом якої кількості днів в середньому грошові кошти залишались в обороті.

$$\begin{aligned} & \text{Тривалість фінансового циклу} = \\ & = \text{Тривалість операційного циклу} - \\ & - \text{Тривалість обороту кредиторської заборгованості} \end{aligned} \quad (2.6)$$

Розрахунок цього коефіцієнта відображено в таблиці 2.11.

Таблиця 2.11

Аналіз коефіцієнту тривалості фінансового циклу ТОВ «Бінотел»*

Роки	Операційний цикл	Тривалість обороту кредиторської заборгованості	Фінансовий цикл
2021	28	34	-6
2022	26	30	-4

*Джерело: складено автором за даними фінансових звітів

Таким чином, з розрахунку стає очевидним, що на підприємстві спостерігається від'ємний результат фінансового циклу. Ця негативна тенденція свідчить про те, що у підприємства відсутня ефективна фінансово-розрахункова дисципліна. Від'ємне значення показника фінансового циклу означає, що підприємство ефективно використовує свої поточні активи - запаси швидко реалізуються, дебіторська заборгованість виручається в оптимальний термін. Однак, ТОВ «Бінотел» порушує розрахунково-фінансову

дисципліну зі своїми постачальниками та підрядниками, використовуючи їхні кошти. Це може призвести до фінансових санкцій та загрози банкрутства для підприємства. У зв'язку з цим основний акцент в управлінні грошовими потоками повинен бути зроблений на погашенні кредиторської заборгованості підприємства. Проте для вирішення цієї проблеми наявних фінансових ресурсів недостатньо, отже, необхідно знаходити додаткові джерела грошових коштів для підвищення фінансово-економічної стійкості та ліквідності підприємства.

Висновки до розділу 2

Фінансова стабільність підприємства є ключовою характеристикою його фінансового стану, оскільки вона визначається рівнем залежності від кредиторів і інвесторів та співвідношенням між власним та залученим капіталом. У випадку ТОВ «Бінотел» спостерігається поступове зменшення фінансової стабільності, але на позитивній ноті варто відзначити відновлення фінансової незалежності: на кінець 2022 року показники незначно покращились порівняно з попередніми роками.

На початку 2020 року коефіцієнт фінансової незалежності стрімко знижується до 0,14, що свідчить про значний втрату фінансової автономії ТОВ «Бінотел». Однак, на кінець 2021 року відбувається невелике покращення цього показника. Незважаючи на це поліпшення, протягом 2020-2022 років значення фінансової незалежності ніколи не досягало нормативного рівня.

У цьому самому періоді спостерігалось збільшення показника фінансової залежності. На кінець 2022 року фінансова залежність становила 0,75, що означає, що 75% діяльності підприємства фінансується за рахунок залучених позичкових коштів, що суттєво перевищує припустимий рівень.

На початку 2020 року коефіцієнт фінансової стабільності ТОВ «Бінотел» досягнув рекордного показника 0,7, проте до кінця року цей показник різко

впав до 0,16. На кінець 2022 року ситуація трохи покращилась, проте змінилася незначно.

Усі ці дані свідчать про те, що відбуваються коливання у показниках фінансової стійкості ТОВ «Бінотел» у період з 2020 до 2022 року. У 2020 році спостерігалось погіршення, але на кінець 2021 року ситуація трохи покращилась, але до кінця 2022 року знову погіршилась.

Розрахунки показують, що підприємство протягом цього періоду недостатньо користувалося власними обіговими коштами. На початок 2020 року у підприємства ще було достатньо власних та довгострокових позик для забезпечення своєї діяльності.

Таким чином, можна зробити висновок, що ТОВ «Бінотел» основним чином користувалося поточними зобов'язаннями, власний капітал постійно зменшувався, що призвело до значного зниження показників фінансової стійкості та стабільності. Підприємство стало більш залежним від кредиторів.

У січні 2022 року ТОВ «Бінотел» опинилося в передкризовому стані. Ситуація погіршилась до кінця 2020 року і стала кризовою. Хоча не було здійснено жодних антикризових заходів, кризовий стан тривав і до кінця 2021 року. Лише після впровадження антикризової програми ситуація трохи поліпшилась, але на кінець 2022 року підприємство все ще знаходилося в передкризовому стані.

РОЗДІЛ 3

ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ТОВ «БІНОТЕЛ»

3.1. Формування моделі управління грошовими потоками ТОВ «Бінотел»

Важливою складовою управління грошовими потоками є способи реалізації фінансових рішень щодо грошових потоків, які виникають внаслідок операційної, інвестиційної та фінансової діяльності суб'єкта господарювання. Під цими способами розуміють методи, механізми і технології для прогнозування, планування, формування, перерозподілу та оцінки грошових потоків суб'єкта господарювання. Враховуючи, що грошові потоки суб'єкта формуються через виконання договірних зобов'язань між підприємством та його дебіторами і кредиторами, можна виділити сукупність напрямків використання методів управління грошовими потоками, які мають спільні особливості:

- управління грошовими розрахунками в ТОВ «Бінотел» передбачає створення моделі грошових розрахунків на підприємстві. Ця модель враховує, як грошові зобов'язання між сторонами договірних відносин виконуються за допомогою найбільш підходящих безготівкових платежів, з урахуванням комерційних інтересів учасників цих відносин;
- управління дебіторською заборгованістю ТОВ «Бінотел» означає, що забезпечується раціональний компроміс між швидкістю надходження виручки від реалізації продукції (а також своєчасністю інкасації дебіторської заборгованості) та стимулюванням платоспроможного попиту на продукцію підприємства шляхом надання відстрочки у сплаті рахунків;

- управління кредиторською заборгованістю ТОВ «Бінотел» включає збалансоване використання потреб суб'єкта господарювання у відстрочці оплати рахунків постачальникам (іншим кредиторам), разом з вчасністю та повнотою використання грошових зобов'язань.

Виділення функціонально-організаційного блоку управління грошовими розрахунками у системі моделі управління грошовими потоками пов'язане з кількома причинами:

- грошові розрахунки є необхідною умовою функціонування суб'єктів господарювання в умовах ринкової економіки;
- грошові розрахунки становлять частину фінансової системи підприємства та пов'язані з його фінансово-господарською діяльністю, що робить їх об'єктом управління фінансового менеджменту;
- грошові розрахунки виступають посередником у виконанні договірних та недоговірних зобов'язань між економічними агентами, формуючи різні грошові потоки та визначаючи рівень ліквідності;
- різноманітність форм та видів грошових розрахунків створює можливості для оптимізації часових та просторових аспектів управління грошовими потоками суб'єкта господарювання;
- реалізація конкретної моделі управління грошовими розрахунками суб'єкта господарювання впливає на формування його дебіторської та кредиторської заборгованості, а отже, пов'язана з управлінням цією заборгованістю тощо.

З цього випливає можливість визначення основних принципів організації грошових розрахунків у ТОВ «Бінотел». Визначаючи ці принципи, можна виділити кілька напрямків їх впливу. Ряд принципів і правил організації та управління фінансовими відносинами на підприємстві має свою специфіку, але значна їх частина впливає з загальних принципів організації фінансів підприємств. Серед них виділяють такі:

- господарський розрахунок: вибір управлінських фінансових рішень на основі їх економічної доцільності для функціонування ТОВ «Бінотел»;

- окупність: покриття витрат підприємства за рахунок його доходів;
- оптимізація оподаткування: визначення та використання законодавче дозволених шляхів та методів зменшення витрат підприємства на оплату податків та абсолютної величини податку на прибуток ТОВ «Бінотел»;
- самостійність прийняття управлінських рішень та інші.

Ключовим аспектом моделі грошових розрахунків є її вплив на формування абсолютної величини та напрямку грошових потоків. Тому важливо узгодити основні параметри грошових розрахунків із потребами моделі управління грошовими потоками ТОВ «Бінотел». Серед основних напрямків такого узгодження можна виділити:

- (1) розподіл в часі абсолютної величини грошового потоку;
- (2) взаємоузгодження абсолютних величин вхідних та вихідних грошових потоків суб'єкта господарювання з метою максимального покриття потреб підприємства у капіталі за рахунок внутрішніх джерел фінансових ресурсів, зокрема вхідних грошових потоків від операційної діяльності;
- (3) забезпечення своєчасності та повноти формування грошового потоку, включаючи інкасацію виручки від реалізації та дебіторську заборгованість, а також фінансування грошових та фінансових зобов'язань підприємства.

На рис. 3.1 наведено базову модель узгодження грошових потоків ТОВ «Бінотел».

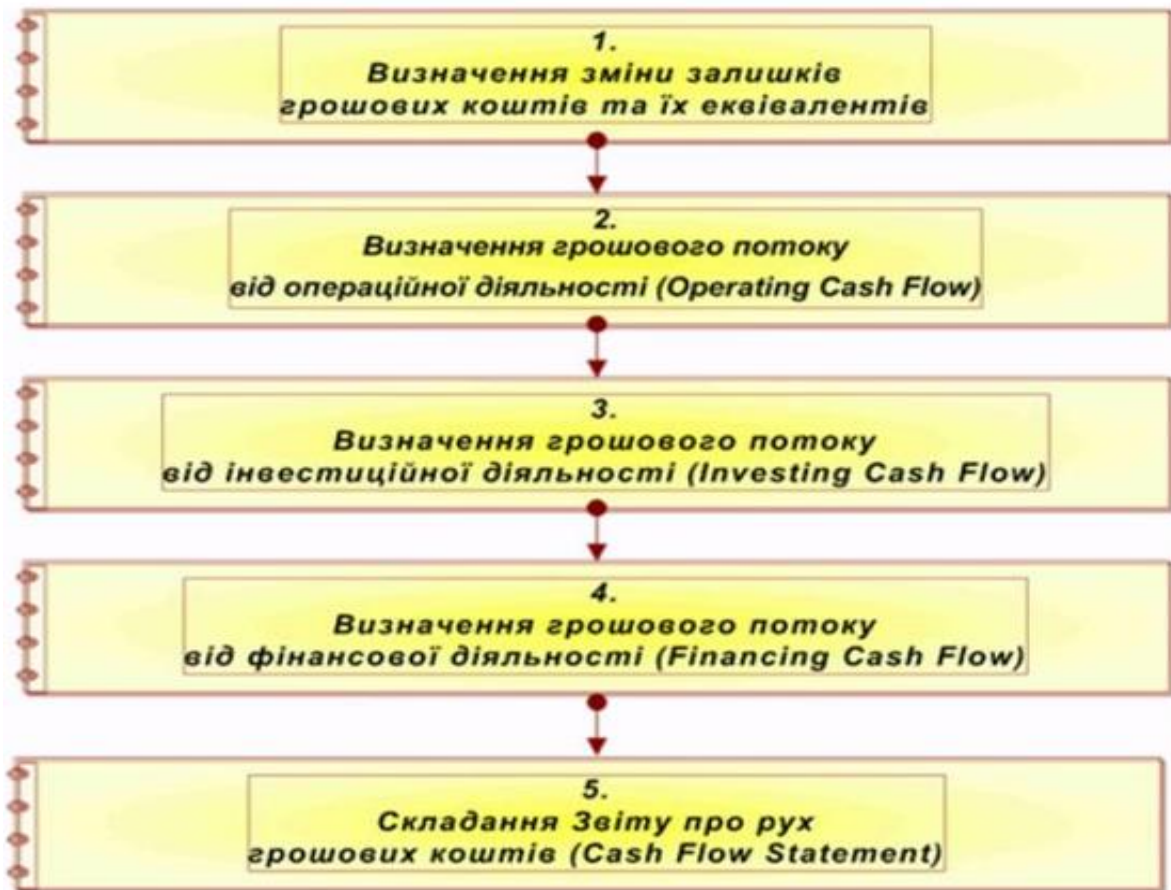

Рис. 3.1. Удосконалена модель узгодження грошових потоків ТОВ «Бінотел»

Управління впливом певних факторів моделі грошових розрахунків відбувається через фінансово-математичну процедуру, яка включає кілька послідовних етапів:

- визначення кількісного впливу управлінських рішень щодо грошових розрахунків на формування грошового потоку суб'єкта господарювання;
- порівняння отриманих значень з цільовими характеристиками грошового потоку;
- визначення способу коригування параметрів грошових розрахунків для досягнення прийнятних результатів;
- виконання грошових розрахунків та контроль формування грошового потоку суб'єкта господарювання;

- формування інформаційної бази фінансового менеджменту на основі ретроспективного аналізу грошових розрахунків та їх впливу на грошові потоки.

Модель впливу грошових розрахунків на формування грошових потоків ТОВ «Бінотел» представлена на рис. 3.2.

Оптимізація грошових розрахунків тісно пов'язана із формуванням, обігом та погашенням дебіторської та кредиторської заборгованості.

Дебіторська заборгованість є результатом впровадження моделі грошових розрахунків у системі управління грошовими потоками. Проте управління цією заборгованістю базується на відмінних принципах і технологіях. Це дозволяє виділити управління дебіторською заборгованістю як окремий функціонально-організаційний блок управління грошовими потоками ТОВ «Бінотел». Загалом модель управління дебіторською заборгованістю ТОВ «Бінотел» використовує різноманітні фінансово-математичні методи як методологічну основу процесу управління. Таким чином, метод управління дебіторською заборгованістю можна визначити як комплекс конкретних методик, технологій, прийомів та засобів обґрунтування управлінських фінансових рішень для зміни абсолютної величини або оптимізації структури дебіторської заборгованості та їх подальшої реалізації.

Рис. 3.2. Модель впливу грошових розрахунків на формування грошових потоків ТОВ «Бінотел»

Модель управління дебіторською заборгованістю включає наступні складові елементи:

- (1) Статичний аналіз фінансової інформації щодо дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання, інтерпретація значень основних фінансових показників та коефіцієнтів, що використовуються для такого аналізу;
- (2) Динамічний (трендовий) аналіз та оцінка тенденцій розвитку ситуації із погашенням контрагентами дебіторської заборгованості;
- (3) Обґрунтування оптимального терміну надання відстрочки оплати рахунків покупцями;
- (4) Рефінансування дебіторської заборгованості підприємства (використання обліку векселів, факторингу та форфейтингу боргових вимог підприємства до третіх осіб для покриття поточної потреби у капіталі);
- (5) Контроль простроченої дебіторської заборгованості та попередження формування безнадійної заборгованості тощо.

Основною метою цього планування є прогнозування валового і чистого грошових потоків у ТОВ «Бінотел» в контексті його господарської діяльності для забезпечення постійної платоспроможності протягом запланованого періоду.

Підприємство розробляє план надходжень та видатків грошових коштів за наступною схемою:

1. Аналіз грошових засобів, які вилучаються та залучаються в операційній діяльності підприємства, є вихідною точкою. Ці показники стають основою для розробки інших частин плану.
2. Для інвестиційної діяльності підприємства розраховуються планові показники надходжень та видатків грошових засобів, враховуючи плановий грошовий потік з операційної діяльності. На даному підприємстві цей етап не застосовується, оскільки діяльність обмежується лише операційною сферою.

Розрахунок планових показників надходжень та видатків грошових засобів для фінансової діяльності підприємства важливий для забезпечення джерел зовнішнього фінансування інноваційних та операційних проектів у майбутньому.

Прогнозуються валові та чисті грошові потоки, а також відбувається відслідковування динаміки залишків грошових коштів на підприємстві в цілому.

Упродовж року можуть виникнути непередбачені обставини, які вимагають негайних змін у планових показниках для відповідності новій ситуації. Прогнозування включає в себе програму дій, виражену у вартісних показниках для реалізації та закупівлі товарів. Ця програма має забезпечити тимчасову і функціональну координацію різних заходів.

Прогноз грошових потоків може бути зроблений на будь-який період, але для короткострокового планування зазвичай обирається місяць. У випадках, коли грошові потоки є нестабільними та непередбачуваними, розумно робити прогноз на ще більш короткий термін. Чим триваліший прогноз, тим менше ймовірно його точне виконання.

Планування грошових коштів у ТОВ «Бінотел» складається з чотирьох основних розділів:

1. Розділ надходжень, що включає залишок грошових коштів на початок періоду, надходження коштів від клієнтів та інші доходи.
2. Розділ видатків, який відображає всі витрати грошей на наступний місяць.
3. Розділ надлишку чи дефіциту грошових коштів, який представляє собою різницю між надходженням та витратами грошових коштів.
4. Фінансовий розділ, в якому детально описані позичені кошти та їх повернення на наступний період.

Планування допомагає:

- оцінити загальні потреби у грошових коштах;
- приймати рішення щодо раціонального використання ресурсів;

- аналізувати значні відхилення у розділах плану та їх вплив на фінансові показники підприємства;
- визначити потреби у залученні грошових коштів за обсягами та термінами;
- слідкувати за зміною грошового потоку, який повинен бути достатнім для погашення зобов'язань за потреби.

Система фінансового господарювання ТОВ «Бінотел» постійно перебуває в обігу грошових коштів, який включає витрати ресурсів та отримання доходів, їх розподіл та використання. В цьому процесі визначаються джерела фінансування, напрямки та форми фінансових операцій, проводяться розрахунки з постачальниками матеріалів, покупцями продукції, державними органами (оплата податків), а також оплата праці персоналу підприємства та інші фінансові відносини. Усі ці грошові взаємодії формують основу фінансової діяльності підприємства.

Отже, розглянемо короткострокове планування надходження грошових потоків на перше півріччя 2023 року (див. табл. 3.1). ТОВ «Бінотел» уклала договори на виробництво та постачання продукції з різними підприємствами до кінця поточного року.

Таблиця 3.1.

Прогнозування надходження коштів на 2023 рік, тис. грн.*

Показник	2023 рік					
	2	3	4	5	6	7
1	2	3	4	5	6	7
Найменування	1	2	3	4	5	Всього
Запланований продаж						
Продукція 1	33	35	38	38	39	221
Продукція 2	14	14	15	16	16	91
Продукція 3	12	13	14	14	14	83
всього	59	62	67	68	69	395
Надходження від продажу кожного місяця						

1	17,7	29,5	10,03			57,23
2		18,6	31	10,54		60,14
3			20,1	33,5	11,39	64,99
4				20,4	34	65,96
5					20,7	76,2
сума заборгованості з попередніх періодів	30	13				43
всього отримано	47,7	61,1	61,13	64,44	66,09	367,52

*Джерело: складено автором

Згідно угоди, розподіл інкасації заборгованостей виглядає наступним чином: у перший місяць - 30%, у другий - 50%, у третій - 17%, а 3% вважаються безнадійними заборгованостями. Таким чином, ТОВ «Бінотел» планує отримати до середини 2023 року 367,52 млн. грн. Розглянемо короткострокове планування витрат грошових коштів на перший і другий квартали 2023 року (див. табл. 3.2).

Таблиця 3.2.

Прогнозування вибуття коштів за I півріччя 2023 року

Найменування	2023 рік					Всього
	1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	6	7
сума витрат на закупку матеріалів	51,30	54,15	59,85	48,45	42,75	285,00
витрати по закупках кожного місяця						
1	25,65	25,65				51,30
2		27,08	27,08			54,15
3			29,93	29,93		59,85
4				24,23	24,23	48,45
5					21,38	57,00
сума заборгованості з попереднього періоду	31,00					

всього виплачено	56,65	52,73	57,00	54,15	45,60	270,75
Сума витрат на оплату праці	7,56	6,30	6,72	7,56	7,14	42,00
Виплати З\П кожного місяця						
1	6,05	1,51				7,56
2		5,04	1,26			6,30
3			5,38	1,34		6,72
4				6,05	1,51	7,56
5					5,71	12,52
заборгованість з поперед. періоду	2,37					
всього виплачено	8,42	6,55	6,64	7,39	7,22	40,66
всього витрат	65,07	59,28	63,64	61,54	52,82	311,41

*Джерело: складено автором

Згідно угод про постачання продукції, підприємство збирається придбати товарів на загальну суму 285 млн. гривень. Кредиторську заборгованість планується погашати наступним чином: 50% суми - у перший місяць та решта 50% - у другий місяць. Заробітну плату планують виплачувати працівникам у наступному порядку: 80% - у поточному місяці і 20% - у наступному місяці. Підприємство використає 42 млн. гривень на виплату заробітної плати. Після розрахунку доходів і витрат складемо прогноз грошового потоку ТОВ «Бінотел» на 2023 рік (див. табл. 3.3).

Таблиця 3.3.

Прогноз руху грошових засобів по основній діяльності ТОВ «Бінотел» на I півріччя 2023 року*

Потік грошей						
Найменування	2023 рік					
	1	2	3	4	5	Всього
1	2	3	4	5	6	7
виручка від реалізації поточного періоду	17,7	48,1	61,13	64,44	66,09	324,52

виручка від реалізації попереднього періоду	30	13				43
всього отримали грошових засобів	47,7	61,1	61,13	64,44	66,09	367,52
закупка товарів	56,65	52,73	57,00	54,15	45,60	301,75
виплата заробітної плати	8,42	6,55	6,64	7,39	7,22	43,026
інші витрати	1,80	1,50	1,60	1,80	1,70	10,00
всього витрат	66,87	60,78	65,24	63,34	54,52	354,78
надлишок (дефіцит) грошових коштів	-19,17	0,32	-4,11	1,10	11,57	12,74

*Джерело: складено автором

Аналізуючи грошовий потік, ми часто стикаємося з ситуацією, коли на кінець періоду залишається значна кількість грошових коштів. Як вже зазначалося, це є негативним явищем через кілька причин: підприємство може зазнати збитків через інфляцію та обесцінення грошових засобів; також може виникнути втрата можливості отримання прибутку від прибуткового використання цих коштів.

Саме тому важливо вдосконалити стратегії використання грошових ресурсів ТОВ «Бінотел». Першою можливістю є інвестування грошових коштів з метою отримання прибутку (див. рис. 3.3).

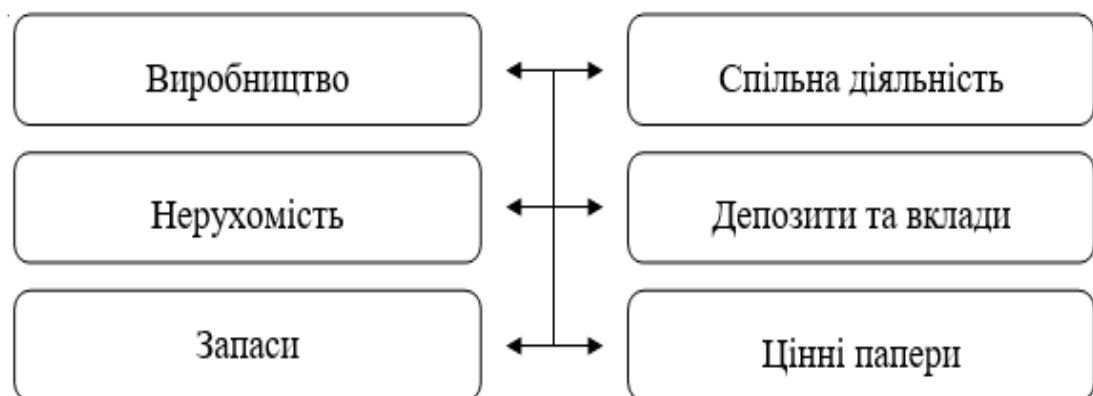

Рис. 3.3. Шляхи вкладення вивільнених коштів ТОВ «Бінотел»

Сприймемо ситуацію, де ТОВ «Бінотел» має тимчасово вільні грошові кошти на суму 100 млн. грн. на початку наступного звітного періоду та розглядає два можливі варіанти використання цих коштів:

- витратити їх на придбання товарів;
- інвестувати вільні кошти в цінні папери і взяти кредит на купівлю товарів.

Основні параметри:

Сума кредиту на товари: 100 млн. грн.

Термін погашення кредиту: 2 місяці.

Річна процентна ставка за кредитом: 120%.

Місячний дохід від цінних паперів: 7%.

Термін погашення заборгованості за цінними паперами: 3 місяці.

Розглянемо варіанти вкладення грошових коштів, як показано в таблиці

3.4.

Таблиця 3.4.

Варіанти вкладень грошових коштів ТОВ «Бінотел»*

	Варіант без ЦП		Варіант з ЦП	
	доходи	витрати	доходи	витрати
Основна діяльність				
1	2	3	4	5
Виручка від реалізації	180		180	
Собівартість продукції		125		125
Сума процентів за кредит				20
Прибуток від реалізації	55,0		35,0	
Податок на прибуток		19,3		12,3
Чистий прибуток від реалізації	35,7		22,7	
Фінансова діяльність				
Сума, отримана від ЦП			122,5	
Вартість купівлі ЦП				100
Прибуток від операцій			22,5	

ЧП від операцій з ЦП			22,5	
Чистий прибуток	35,7		45,2	

*Джерело: складено автором

Отже, очевидно, що для підприємства вигідніше інвестувати вільні кошти в цінні папери. Крім того, є можливість вкласти гроші в будівництво, що може призвести до значних прибутків для підприємства. Проте, важливо звернути увагу на встановлення системи управління цими коштами. Управління грошовими потоками передбачає систематичний вплив на процеси надходження грошових засобів, їх витрат та перерозподілу з метою збалансування фінансово-господарської діяльності підприємства. Типові риси управління грошовими потоками відображають основні принципи, які визначають дії управління, враховуючи соціально-економічні умови.

Для кращого розуміння способу управління вхідними грошовими потоками важливо мати чітку модель управління, яка враховує основні принципи. Ця модель представлена на рисунку 3.5.

Рис. 3.5. Адаптовані принципи управління грошовими потоками для ТОВ «Бінотел»

Використання наведених принципів широко розглядається у науковій літературі, проте при аналізі вхідних грошових потоків та оцінці їхньої ефективності ці принципи вважаються неповними, оскільки не враховують усіх особливостей цієї категорії. Ми вважаємо за доцільне розширити цей перелік та додати такі принципи управління грошовими потоками як комплексність, оперативність та маневреність, що є важливими у сучасних умовах господарювання.

ТОВ «Бінотел» впроваджує систему методів управління вхідними грошовими потоками відповідно до зазначених принципів. Цей аспект є ключовою частиною фінансового менеджменту в товаристві. Тому дотримання цих принципів дозволить ефективно контролювати власні грошові надходження та своєчасно виявляти фактори, що можуть вплинути на відсутність прибутку.

Використання вихідних грошових потоків ТОВ «Бінотел» передбачає їхнє спрямування на різні напрямки фінансово-господарської діяльності. Ці потоки мають значний вплив на поточний фінансовий стан, платоспроможність та кінцеві результати діяльності товариства.

Отже, для покращення управління вхідними грошовими потоками в ТОВ «Бінотел» важливо:

- оптимально визначати абсолютний обсяг вхідних потоків та можливість їхнього збільшення;
- здійснювати вчасні платежі за вихідними потоками;
- забезпечувати стабільну платоспроможність підприємства та збільшувати обсяги прибутку.

3.2. Шляхи удосконалення управління грошовими коштами підприємства

На ТОВ «Бінотел» можна розглянути різні шляхи для збільшення грошових надходжень:

- збільшення обсягу виробництва та реалізації продукції: це може бути досягнуто шляхом підвищення продуктивності та розширення асортименту продукції, що відповідає попиту на ринку;
- зменшення запасів та готової продукції на складах: ефективне управління запасами може зменшити надмірні запаси та оптимізувати їхню вартість, що звільнить грошові кошти для інших потреб;
- зменшення дебіторської заборгованості: вчасна оплата від покупців дозволить підприємству отримувати гроші раніше, зменшуючи ризик заборгованості.

Отримані грошові кошти можна спрямувати на різні цілі, такі як оплата матеріалів, погашення заборгованості чи інвестування у розвиток підприємства.

Один з можливих заходів - це оптимізація співвідношення постійних і змінних витрат. Цей підхід відображається в ефекті операційного лівериджу, який визначає рівень підприємницького ризику. Чим вищий ефект операційного лівериджу, тим вищий ризик, але при цьому збільшується можливість збільшення прибутку при зростанні обсягів випуску продукції.

Давайте спрогнозуємо збільшення обсягу випуску продукції та виручки на 8 відсотків протягом прогнозного року. Разом із збільшенням обсягу випуску продукції планується також збільшити розмір змінних витрат на 8 відсотків (див. табл. 3.5 і 3.6).

З отриманих даних видно, що зміна обсягу випуску продукції на 8 відсотків призводить до відповідної зміни сили впливу операційного важеля. Таким чином, сила впливу операційного важеля може бути контрольована. Важливо зазначити, що сила впливу операційного важеля значною мірою залежить від рівня фондомісткості: чим вища вартість основних засобів, тим більше постійних витрат, і, отже, операційний важіль виявляється сильнішим, і навпаки.

Таблиця 3.5

Розрахунок результатів зростання обсягу виробництва на прогнозний період*

№	Показник	Коефіцієнт збільшення	за 2022 рік в тис. грн.	На прогнозний період в тис. грн.	В відсотках до виручки
1	Виручка від реалізації	1,08	46815,9	50561,2	100
2	Змінні витрати	1,08	25389,3	27420,4	54
3	Валова маржа		21426,6	23140,8	46
4	Постійні витрати	-	12599,5	12599,5	-
5	Прибуток	-	8827,1	10541,3	-

*Джерело: складено автором

Розрахунки на прогнозний період вказують, що сила впливу операційного важеля зменшилася на 9 відсотків порівняно з попереднім розрахунком (від 100 до 91). Це означає, що при збільшенні обсягу випуску продукції на 8 відсотків, прибуток зросте на 119,42 відсотка $(10541,3 : 8827,1) \times 100$. Збільшення прибутку становить 1714,2 тис. грн. $(10541,3 - 8827,1)$.

Таблиця 3.6

Розрахунок сили операційного важеля на прогнозний період*

Показник	за 2022 рік	На прогнозний період	Відхилення
Сила впливу операційного важеля	$21426,6 : 8827,1 = 2,42$	$23140,8 : 10541,3 = 2,20$	$(2,20 : 2,42) = 0,91$

*Джерело: складено автором

Розрахуємо другий показник операційного лівериджу, показник порогу рентабельності.

$$\text{Поріг рентабельності} = 12599,5 : 0,46 = 27390,21$$

Як бачимо поріг рентабельності не змінюється, тобто залишився таким, яким він був в 2022 р. ($27390,21 = 27390,21$).

Розрахунок порогу фінансової міцності (табл. 3.7).

Таблиця 3.7

Розрахунок запасу фінансової міцності на прогнозний період*

Показник	2022 р.	В прогнозному періоді	Відхилення
Запас фінансової міцності	$(46815,9 - 27390,21) = 19425,69$	$(50561,2 - 27390,21) = 23171,0$	$(23171,0 : 19425,69) * 100 = 119,3\%$

*Джерело: складено автором

З аналізу фінансової стійкості видно, що підприємство має запаси на суму 23171,0 тис. грн., що на 19,3% більше, ніж у 2022 році. Це означає, що при збільшенні обсягу продажів підприємство також збільшить свій фінансовий резерв, що сприяє зміцненню його фінансового стану.

Додатковим способом економії оборотних коштів та вивільнення додаткових грошових ресурсів є удосконалення управління запасами. ТОВ «Бінотел», інвестуючи у формування запасів, повинна враховувати не лише складські витрати, але й ризики псування товарів та тимчасову вартість капіталу. Ця вартість пов'язана з нормою прибутку, яку можна було б отримати за допомогою інших інвестиційних можливостей з аналогічним ризиком.

Збільшення запасів та дебіторської заборгованості призводить до зниження оборотності грошових коштів. Наприклад, надмірні запаси, які не можуть бути використані, створюють дефіцит оборотних коштів, що змушує підприємство звертатися за позицією. Ця ситуація негативно впливає на структуру капіталу підприємства. Також сприяє збільшенню нерухомих запасів на складах через

неефективну роботу маркетингового відділу та неконкурентоспроможність продукції.

Швидке обертання грошових активів зазвичай призводить до збільшення виробництва та продажу товарів. Великі запаси готової продукції, що виникають через передбачувану велику кількість продажів, дозволяють уникнути дефіциту товарів при несподівано великому попиті.

Підвищення оборотності грошових активів полягає у розсудливому визначенні рівня запасів і пов'язаних із ними витрат. Щоб прискорити оборотність грошових активів, підприємству рекомендується:

- планувати закупівлю необхідних матеріалів заздалегідь;
- використовувати сучасні системи складського обліку;
- поліпшувати прогнозування попиту на продукцію;
- забезпечувати швидку поставку сировини та матеріалів.

Також доцільно зменшити запаси на 20%. Це можна здійснити через реалізацію застарілих запасів.

Сума отриманих від продажу запасів (20% від вартості) може бути використана для погашення зобов'язань перед кредиторами. Таким чином, вартість запасів на прогнозний рік складатиме 1937,2 тис. грн. (20% від суми вартості запасів у 2022 році, яка дорівнювала 2421,5 тис. грн.). З урахуванням цих нових даних, очікується, що коефіцієнт оборотності запасів збільшиться, що відзначиться відповідним зростанням продуктивності підприємства на 8%, як передбачено планами виробництва.

$$\text{К об. зап. 2022 рік} = 37988,8 : 2421,5 = 15,7 \text{ рази.}$$

$$\text{К об. зап. на прогнозний рік} = 41023,0 : 1937,2 = 21,2 \text{ рази.}$$

Отже, очікується збільшення коефіцієнта оборотності на 35% у порівнянні з 2022 роком. Зменшення запасів на 20% призводить до позитивних результатів: строк поповнення запасів скорочується до 17 днів, що на 6 днів швидше, ніж у минулому році.

Третій захід передбачає покращення оборотності грошових активів шляхом оптимізації виручення від реалізації товарів та послуг.

Дебіторська заборгованість підприємства визначається різними факторами, включаючи асортимент товарів, розмір ринку, та внутрішні правила підприємства.

Ефективне управління дебіторською заборгованістю полягає в контролі за швидкістю розрахунків. Зниження строків розрахунків є позитивною динамікою. Вибір покупців та умов оплати, які визначені в угодах, також мають важливе значення.

Відбір потенційних покупців здійснюється за допомогою формальних критеріїв, включаючи платіжну дисципліну минулого співробітництва, фінансові можливості для оплати товарів, рівень платоспроможності, фінансову стабільність та умови продавця, такі як завантаженість, потреба в готівці тощо.

Клієнти, які є постійними покупцями, зазвичай користуються можливістю купівлі товарів у кредит. Умови цього кредиту визначаються численними факторами. У розвинених економіках широко застосовується схема "2/10 повна 30", що має такий сенс:

- покупець отримує дві відсоткові одиниці знижки, якщо оплачує товар упродовж десяти днів, починаючи з початку кредитного періоду;
- якщо оплата здійснюється від 11 до 30-го дня кредитного періоду, покупець повністю виплачує вартість товару;
- у разі несплати протягом місяця покупець має сплатити додатковий штраф, розмір якого залежить від моменту оплати.

Отже, аналізуючи розмір та динаміку змін коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості, ми можемо побачити тенденцію до його зростання від 58,59 разів на рік у 2021 році до 79,5 разів у 2022 році, і до скорочення періоду інкасації від шести днів у 2021 році до чотирьох з половиною або п'яти днів у 2022 році.

При збільшенні запланованого випуску продукції на 8% підприємство матиме такий прогнозний вигляд коефіцієнта.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості = Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) (ряд. 010 ф. № 2) / [Дебіторська заборгованість на початок періоду (ряд. 160) * ряд. 210 гр. 3 ф. № 1) + Дебіторська заборгованість на кінець періоду (ряд. 160 * ряд. 210 гр. 4 Ф. № 1)] : 2

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості на прогнозний період:
= 61339,0: 638,2 = 96 разів на рік,

де 61339,0 тис. грн. це сума, яка може бути одержана на наступний прогнозний рік від реалізації продукції, передбачена відділом маркетингової служби на підприємстві;

сума 638,2 тис. грн. отримана в наслідок зменшення суми вартості дебіторської заборгованості на 30 %.

Отже, коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості зріс на 17%, а строк інкасації скоротиться на 1 день. Це означає, що за допомогою скорочення дебіторської заборгованості підприємство покращить свій фінансовий стан.

Ефективний контроль грошових потоків у ТОВ «Бінотел» є запорукою підвищення ефективності управління грошовими потоками.

Дебіторська заборгованість покупців фактично є безвідсотковою позикою для контрагентів. Її рівень визначається підприємством залежно від умов розрахунків із клієнтами. Суворі умови призводять до зменшення обсягу продажу товарів через те, що покупці не можуть придбати товар у кредит, і, відповідно, зменшується сума дебіторської заборгованості. З іншого боку, послаблення розрахункових умов приводить до збільшення замовників, зростання товарообігу і суми дебіторської заборгованості.

Проте, послаблення розрахункових умов, що призводить до збільшення дебіторської заборгованості покупців, має свої переваги та недоліки. З одного

боку, це сприяє зростанню обсягу продажів та прибутку, але з іншого боку, призводить до збільшення суми безнадійних боргів і додаткових фінансових витрат через наявність непогашеної дебіторської заборгованості на балансі.

Основні завдання управління дебіторською заборгованістю наведені на рис. 3.6.

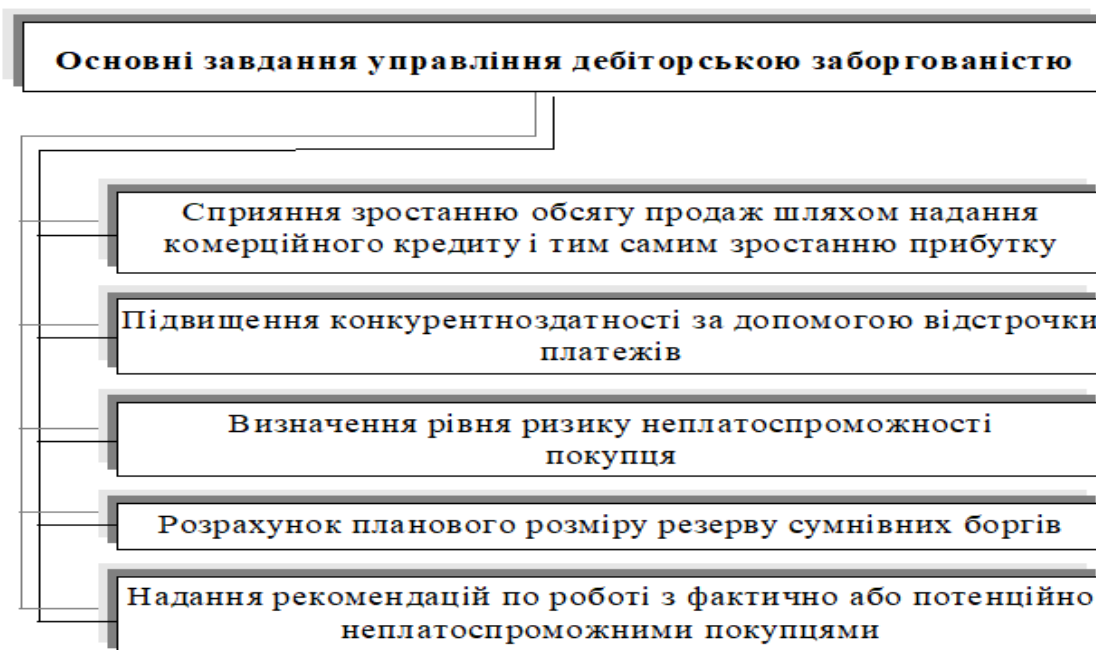

Рис. 3.6. Завдання управління дебіторською заборгованістю у ТОВ «Бінотел»

Підходи до управління дебіторською заборгованістю в ТОВ «Бінотел» включають наступні етапи:

- проведення фінансового аналізу діяльності постачальника;
- розробка кредитної політики підприємства;
- прийняття рішень щодо надання кредиту, страхування дебіторської заборгованості;
- можливість зміни кредитної політики організації;
- контроль за відвантаженням продукції, виставленням рахунків та їх відправленням покупцям, а також ведення картотеки дебіторів;
- моніторинг фінансового стану дебіторів;

- розгляд можливості використання факторингу або форфейтингу;
- встановлення оперативного зв'язку з дебітором у разі непогашення боргу або його частини з метою погодження суми боргу;
- подання позову до господарського суду для стягнення простроченої заборгованості;
- ініціювання справи про банкрутство;
- компенсація збитків з фонду безнадійних боргів.

Це підтверджує, що дебіторська заборгованість фактично представляє собою позику, яку надається покупцеві. Тому ми рекомендуємо використовувати методику аналізу кредитоспроможності, яку використовують комерційні банки при розгляді потенційних позичальників.

Аналіз фінансового стану контрагента проводиться за такою послідовністю:

- ранжування покупців за класами, використовуючи АВС-аналіз, для визначення груп провідних контрагентів;
- визначається, чи входить покупець до категорії провідних контрагентів, враховуючи їхню вагомість у відсотках від загального обороту ТОВ «Бінотел».

Групи покупців розподіляються так:

- 1) А-покупці: Це 5% контрагентів, які забезпечують близько 75% обороту. Робота з ними є особливо важливою через їхню велику вагомість у загальному обороті.
- 2) В-покупці: Ця категорія складає 20% покупців і приносить близько 20% обороту.
- 3) С-покупці: Ці 75% контрагентів становлять лише 5% обороту (рис.3.7).

Перевірка достовірності публічної звітності контрагента.

Якщо фінансова звітність є єдиним джерелом інформації про контрагента, необхідно переконатися в її об'єктивності та достовірності.

Аналіз фінансового стану позичальника як складової частини аналізу кредитного ризику при наданні комерційного кредиту. Цей аналіз включає

об'єктивні дані, отримані з бухгалтерської звітності, і суб'єктивні дані, отримані з інформації про контрагента, яку володіє підприємство.

Цей підхід забезпечує об'єктивний огляд фінансового стану контрагента та допомагає у прийнятті обґрунтованих рішень щодо управління кредитними ризиками та наданням комерційних кредитів.

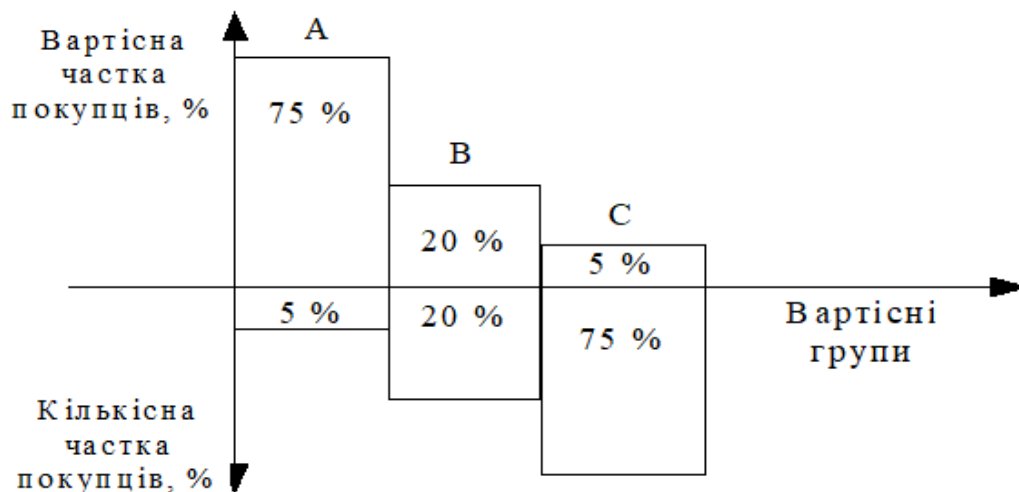

Рис. 3.7. Результати аналізу ступеня вагомості покупців ТОВ «Бінотел»

Управлінські рішення, що збільшують потік вхідних грошових коштів представлені в табл. 3.8.

Управлінські рішення в процесі управління вхідними грошовими потоками
ТОВ «Бінотел»*

Види заходів	Збільшення потоку грошових коштів	Зменшення потоку грошових коштів
1	2	3
Короткострокові заходи	<ul style="list-style-type: none"> - продаж або здача в оренду необоротних активів; - раціоналізація асортименту продукції; - реструктуризація дебіторської заборгованості у фінансові інструменти; - використання часткової передоплати; - залучення зовнішніх джерел короткострокового фінансування; - розробка системи знижок для покупців. 	<ul style="list-style-type: none"> - скорочення витрат; - відстрочка платежів за зобов'язаннями; - використання знижок постачальників; - перегляд програми інвестицій; - податкове планування; - вексельні розрахунки і взаємозалік.
Довгострокові заходи	<ul style="list-style-type: none"> - додаткова емісія акцій і облігацій; - реструктуризація підприємства - ліквідація або виділення в бізнес-одиниці; - пошук стратегічних партнерів; - пошук потенційного інвестора. 	<ul style="list-style-type: none"> - довгострокові контракти, що передбачають знижки або відстрочки платежів; - податкове планування.

*Джерело: складено автором

Ця методика надає можливість проводити швидкий аналіз фінансового стану позичальника, вчасно виявляти негативні тенденції в його виробничо-фінансовій діяльності та вносити зміни до агентських відносин. На основі цього аналізу формується комп'ютерна база даних про покупця, що дозволяє спостерігати за динамікою його виробничо-фінансової діяльності.

Управління потоками вхідних грошових коштів означає постійний моніторинг відхилень фактичного руху грошових коштів від планових показників і застосування заходів для виправлення цих відхилень.

Для стимулювання припливу грошових коштів можна користуватися зовнішніми джерелами фінансування, такими як:

- торгові кредити;
- постачання сировини в рахунок майбутніх платежів;
- банківські кредити;
- факторинг (продаж дебіторської заборгованості);
- короткострокова оренда.

При виборі джерела фінансування слід враховувати альтернативну вартість коштів, які використовуються.

Одним із контроверсійних питань фінансового менеджменту в ТОВ «Бінотел» є вирішення проблеми «оренда/купівля», оскільки підприємство має основні активи, які не використовуються в господарській діяльності. Продаж забезпечує одноразовий приплив грошових коштів, тоді як здача в оренду забезпечує регулярний приплив грошових коштів протягом періоду оренди.

Вибір рішення про продаж чи здачу в оренду активів здійснюється шляхом порівняння вигідності обох опцій. У цьому контексті для продажу необхідно ретельно оцінити витрати та переваги, пов'язані з володінням активами, а також розглянути можливі додаткові витрати та податкові аспекти відчуження. Щодо оренди, важливо оцінити умови оренди та дохід у конкретних числах, а також врахувати витрати на здачу активів в оренду та пов'язані з цим ризики, а також податкові аспекти орендних відносин.

Наявність грошових коштів тісно пов'язана із прибутком і оборотним капіталом. Оскільки ТОВ «Бінотел» виробляє та реалізує прибуткову продукцію, це є ключовою умовою для забезпечення необхідного рівня грошових потоків. З певною умовністю можна сказати, що зростання (зменшення) грошових коштів за певний період повинно відповідати прибутку (збитку), отриманому від діяльності підприємства.

У той же час грошовий потік та прибуток не збігаються в часі при використанні методу визначення прибутку від реалізації продукції в момент її відвантаження. В цьому випадку продукція може вважатись реалізованою в одному періоді, а гроші надходити в іншому. Тому концентрація на прибутку при оцінці фінансового стану є умовною і може призвести до збільшення фінансового ризику.

Отже, ТОВ «Бінотел» може мати позитивні показники за бухгалтерським обліком і звітністю, але водночас відчувати труднощі в оплаті своїх поточних зобов'язань. Це може виникати через особливості відображення інформації в звітності про фінансові результати, яка ґрунтується на методі нарахувань та відповідності доходів і витрат. Інформація про грошові потоки формується за касовим методом, тобто за фактичним рухом грошових коштів на рахунках підприємства та в касі. Різниця у методах формування інформації може призводити до несумісності реального грошового потоку коштів і прибутку, відображеного у звітності.

3.3. План-прогноз грошових потоків ТОВ «Бінотел»

Вивчення руху грошових коштів на підприємстві розпочинається з аналізу тенденцій у надходженнях, витратах та формуванні чистого грошового потоку. Це дозволяє розкрити та оцінити розвиток обсягів господарської діяльності загалом і за окремими аспектами, такими як доходи, витрати та фінансові результати, а також їх збалансованість в часі.

Паралельно проводиться оцінка динамічних змін показників з різних джерел грошових потоків. Це можуть бути окремі постачальники, покупці, податкові внески, витрати на соціальні потреби, види оплати праці, банківські установи та різні сегменти ринку, а також внутрішні структурні підрозділи підприємства.

Аналіз структури грошових потоків дозволяє їх класифікувати за різними критеріями:

- види господарської діяльності: це включає операційні, інвестиційні, фінансові та надзвичайні події. Це допомагає встановити внесок кожного виду діяльності в загальний грошовий потік;
- об'єкти діяльності: це товари, продукція, роботи, послуги та інші активи, що дозволяє визначити важливість кожного об'єкта в господарській діяльності підприємства;
- структурні підрозділи: це показує внесок кожного підрозділу у грошовий потік;
- джерела надходження: визначає частку кожного джерела у загальному грошовому потоці, зокрема власних та залучених коштів;
- напрями використання: визначає основних користувачів грошових коштів та спрямованість витрат, які можуть вплинути на ринкову вартість підприємства.

Результати вивчення структури та змін у грошових потоках є основою для проведення факторного аналізу формування грошових потоків. Для аналізу змін у грошових потоках за їхньою динамікою та структурою використовують складові прямого та непрямого методів їх обчислення. Результати порівняння грошових потоків ТОВ «Бінотел» за їхньою динамікою та структурою, що включають надходження та витрати за елементами непрямого методу розрахунку, можна представити у вигляді табл. 3.9.

Отримані результати вказують на те, що у поточному періоді чистий грошовий потік від звичайної діяльності до оподаткування становив 14232,7 тис. грн. Це більше, ніж у попередньому періоді на 790,2 тис. грн або 5,9%. У поточному періоді чистий дохід підприємства також включав кошти від амортизаційних відрахувань на суму 5506,0 тис. грн.

Загалом чистий грошовий потік від операційної діяльності зріс на 6618,8 тис. грн., що становить 60,7%. Це пов'язано зі значним збільшенням поточних зобов'язань на 10765,1 тис. грн., які не призводять до витрат на збільшення оборотних активів на 6057,1 тис. грн. та оплати податку на прибуток на 943,6

тис. грн., що відповідно вплинуло на збільшення негативного грошового потоку.

У поточному періоді на підприємстві відзначається інтенсивний розвиток інвестиційної діяльності. Обсяг інвестиційних внесків збільшився на 6731,4 тис. грн. (95,7 + 6635,7), що відповідає 57,2% зростання. Порівняння обсягів і структури інвестицій показує, що пріоритетом залишається реальна інвестиційна діяльність (98,4%), яка сприяє розвитку виробничого потенціалу підприємства.

Таблиця 3.9

Аналіз руху грошових коштів підприємства ТОВ «Бінотел» *

Показники	Періоди		Зміна величини показника
	2021 р.	2022 р.	
1	2	3	4
<i>1. Рух коштів у результаті операційної діяльності</i>			
1.1. Прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування	13442,5	14232,7	790,2
1.2. Амортизація необоротних активів	3410,7	5506,0	2095,3
1.3. Забезпечення: збільшення (+), зменшення (-)	32,2	-7,9	-40,1
1.4. Збиток (-), прибуток (+) від:			
• нереалізованих курсових різниць	7,4	9,2	1,8
• неопераційної діяльності	-1,2	5,6	6,8
1.5. Витрати на сплату відсотків	493	393,3	-99,7

Продовження табл. 3.9

1.6. Прибуток (збиток) від операційної діяльності до зміни в чистих оборотних активах	17384,6	20138,9	2754,3
1.7. Зменшення (+) збільшення (-):			
• оборотних активів	-1574,9	-7632	-6057,1
• витрат майбутніх періодів	—	—	—
1.8. Збільшення (+), зменшення (-):			
• поточних зобов'язань	294,1	11059,2	10765,1
• доходів майбутніх періодів	—	—	—
1.9. Грошові кошти від операційної діяльності	16103,8	23566,1	7462,3
1.10. Сплачені			
• відсотки	-493	-393,3	99,7
• податки на прибуток	-4707,6	-5651,2	-943,6
1.11. Чистий рух коштів до надзвичайних подій	10903,2	17521,6	6618,4
1.12. Рух коштів від надзвичайних подій	1,7	2,1	0,4
1.13. Чистий рух коштів від операційної діяльності	10904,9	17523,7	6618,8
<i>2. Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності</i>			
2.1. Реалізація:			
• фінансових інвестицій	50,4	17,2	-33,2
• необоротних активів	170,1	211,9	41,8
• майнових комплексів	—	—	—
2.2. Отримані:			
• відсотки	14,1	15,5	1,4
• дивіденди	72,6	59,4	-13,2
• інші надходження	—	—	—
2.3. Придбання:			
• фінансових інвестицій	-194,5	-290,2	-95,7
• необоротних активів	-11567,2	-18202,9	-6635,7
• майнових комплексів	—	—	—
2.4. Інші платежі	—	—	—
2.5. Чистий рух коштів до надзвичайних подій	-11454,5	-18189,1	-6734,6
2.6. Рух коштів від надзвичайних подій	-4,9	-5,1	-0,2
2.7. Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності	-11459,4	-18194,2	-6734,8
<i>3. Рух коштів у результаті фінансової діяльності</i>			
3.1. Надходження власного капіталу	—	—	—
3.2. Отримані позики	1386,7	1947,5	560,8

Продовження табл. 3.9

3.3. Інші надходження	—	—	—
3.4. Погашення позик	-936,1	-1025,6	-89,5
3.5. Сплачені дивіденди	—	—	—
3.6. Інші платежі	—	—	—
3.7. Чистий рух коштів до надзвичайних подій	450,6	921,9	471,3
3.8. Рух коштів від надзвичайних подій	-1,9	-5,6	-3,7
3.9. Чистий рух коштів від фінансової діяльності	448,7	916,3	467,6
3.10. Чистий рух коштів за період	-105,8	245,8	351,6
3.11. Залишок коштів на початок періоду	247,3	143,6	-103,7
3.12. Вплив зміни валютних ресурсів на залишок коштів	2,1	6,4	4,3
3.13. Залишок коштів на кінець періоду	143,6	395,8	252,2

*Джерело: складено автором за даними звітності

Фінансова активність підприємства формує чистий грошовий потік завдяки росту отриманих позик. Збільшення позик може бути як позитивною, так і негативною тенденцією, залежно від стратегії розвитку, обраної підприємством. Якщо позичені кошти становлять менший відсоток, ніж рентабельність активів, це може сприяти розширенню сфери бізнесу та збільшенню прибутковості власного капіталу.

Залучення позичених коштів в обіг підприємства — нормальний процес, який може покращити ефективність діяльності, якщо ці кошти вкладуються в доходні проекти та вчасно сплачуються. В іншому випадку може виникнути прострочена заборгованість, що може вплинути на сплату штрафів, застосування санкцій і призвести до збитків.

Табл. 3.10 надає аналіз руху та структури грошових коштів ТОВ «Бінотел» за джерелами їх надходження та витрачання за прямим методом визначення.

Таблиця 3.10

Аналіз руху грошових коштів ТОВ «Бінотел» за напрямками при прямому методі їх розрахунку*

Показники	Період				Відхилення		
	2021 р.		2022 р.		+/-	%	пунктів структури
	тис. грн	%	тис. грн	%			
1	2	3	4	5	6	7	8
Залишок грошових коштів на початок періоду	247,3	X	143,6	X	-103,7	X	X
Надходження грошових коштів, всього:	143417,1	100,0	168394,0	100,0	24976,9	17,4	0,0
- від покупців продукції (товарів, робіт, послуг)	127410,9	88,8	151121,5	89,7	23710,6	18,6	0,9
- оплата за вексями	152,4	0,1	186,5	0,1	34,1	22,4	0,0
- позики	1386,7	1,0	1947,5	1,2	560,8	40,4	0,2
- відсотки за депозит	14,1	0,0	15,5	0,0	1,4	9,9	0,0
- від покупців за виробничі запаси та необоротні активи	14071,7	9,8	14666,3	8,7	594,6	4,2	-1,1
- інші надходження	381,3	0,3	456,7	0,3	75,4	19,8	0,0
Витрачено грошових коштів, всього:	143520,8	100,0	168141,8	100,0	24621,0	17,2	0,0
- оплата за придбані запаси, роботи, послуги	115961,0	80,8	130950,3	77,9	14988,5	12,9	
- оплата за придбані необоротні активи	7632,4	5,3	13611,7	8,1	5979,3	78,3	2,8
- виплати персоналу з оплаті праці	9277,5	6,5	10030,7	6,0	753,2	8,1	-0,5
- аванси, видані постачальникам	162,3	0,1	159,6	0,1	-2,7	-1,7	0,0
- податкові платежі	5007,6	3,5	6421,2	3,8	1413,6	28,2	0,3
- фінансові інвестиції	80,5	0,1	92,4	0,1	11,9	14,8	0,0
- сплачені відсотки	493,0	0,3	393,3	0,2	-99,7	-20,2	-0,1

Продовження табл.3.10

- сплачені позики	936,1	0,7	125,6	0,1	-810,5	-86,6	-0,6
- інші платежі	178,4	0,1	261,6	0,2	83,2	46,6	0,1
Чисті грошові кошти	-103,7	X	252,2	X	355,9	X	X
Залишок грошових коштів на кінець періоду	143,6	X	395,8	X	252,2	1,8 р.	X

* Джерело: складено автором за даними звітності

За даними табл. 3.10 можна зробити висновок, що у поточному періоді відбулося значне збільшення надходження грошових коштів порівняно з попереднім періодом (на 24976,9 тис. грн., або 17,4 %). Це зумовлено зростанням надходжень від реалізації продукції (на 23710,6 тис. грн., або 18,6 %), виробничих запасів і необоротних активів (на 670,0 тис. грн., або 4,6 %) та отриманням кредитів (на 560,8 тис. грн., або на 40,4 %). Одночасно збільшилось витрачання грошових коштів (на 24621,0 тис. грн., або 17,2 %) через зростання обсягів придбання запасів та необоротних активів (відповідно на 1762,1 тис. грн. або 14,7 % і 5979,3 тис. грн., або 78,3 %) та сплату позик (на 1089,5 тис. грн. або в 1,2 рази). Слід відзначити зростання виплат персоналу (на 753,2 тис. грн., або 8,1 %). Перевищення надходження над витратами грошових коштів викликало збільшення їх залишку на кінець поточного періоду порівняно з його початком на 252,2 тис. грн., тобто у 1,8 рази.

Чи є ця тенденція позитивною, не можна визначити однозначно: при наявності кредиторської заборгованості значний залишок грошових коштів може свідчити про неефективне управління фінансовими ресурсами. Це підтверджують зміни у структурі витрачання грошових коштів: зменшилась частка оплати придбаних запасів, робіт і послуг (на 2,9 пункти структури). Збільшення виплат може бути зумовлене зростанням матеріального заохочення працівників. За структурою надходжень можна відзначити зменшення частки грошових коштів, що надійшли від покупців за продані товари та послуги (зменшилась на 0,9 пункти), що свідчить про зменшення

фінансових ресурсів у формі дебіторської заборгованості. Постає питання щодо доцільності залучення позик і кредитів, зважаючи на значний залишок грошових коштів на кінець поточного періоду.

Чисті грошові кошти від діяльності підприємства визначаються як різниця між надходженнями та здійсненими витратами. Збільшення чистих грошових коштів у поточному періоді на 355,9 тис. грн. свідчить про ефективну стратегію підприємства у формуванні доходів та управлінні витратами. Аналіз грошових потоків за джерелами прямого способу розрахунку в розрізі окремих видів діяльності у поточному періоді представлено в табл. 3.11.

Таблиця 3.11

Аналіз руху грошових коштів у розрізі видів діяльності підприємства ТОВ «Бінотел» за напрямками прямого методу їх розрахунку в 2021-2022 рр., (тис. грн) *

Показники	Грошовий потік								
	всього		у т. ч. за видами діяльності						
	сума	питома вага, %	операційна		інвестиційна		фінансова		
			сума	питома вага, %	сума	питома вага, %	сума	питома вага, %	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Залишок грошових коштів на початок періоду 01.01.21	143,6	X	—	—	—	—	—	—	—
Надходження грошових коштів, всього: 2021	168394,0	100,0	165974,3	100,0	15,5	100,0	2404,2	100,0	
- від покупців продукції (товарів, робіт, послуг)	151121,5	89,7	151121,5	91,1	—	—	—	—	—
- оплата за векселями	186,5	0,1	186,5	0,1	—	—	—	—	—
- позики	1947,5	1,2	—	—	—	—	1947,5	81,0	

Продовження табл. 3.11

- відсотки за депозит	15,5	0,0	—	—	15,5	100,0	—	—
- від покупців за виробничі запаси та необоротні активи	14666,3	8,7	14666,3	8,8	—	—	—	—
- інші надходження	456,7	0,3	—	—	—	—	456,7	19,0
Витрачено грошових коштів, всього:	168141,8	100,0	147559,3	100,0	18295,3	100,0	2287,2	100,0
- оплата за придбані запаси, роботи, послуги	130950,3	77,9	130950,3	88,7	—	—	—	—
- оплата за придбані необоротні активи	18202,9	10,8	—	—	18202,9	99,5	—	—
- виплати персоналу з оплати праці	10030,7	6,0	10030,7	6,8	—	—	—	—
- аванси, видані постачальникам	159,6	0,1	159,6	0,1	—	—	—	—
- податкові платежі	6025,4	3,6	6025,4	4,1	—	—	—	—
- фінансові інвестиції	92,4	0,1	—	—	92,2	0,5	—	—
- сплачені відсотки	393,3	0,2	393,3	0,3	—	—	—	—
- сплачені позики	2025,6	1,2	—	—	—	—	2025,6	88,6
- інші платежі	261,6	0,2	—	—	—	—	261,6	11,4
Чисті грошові кошти	252,2	X	18415,0	X	-18279,8	X	117,0	X
Залишок грошових коштів на кінець періоду 31.12.2021	395,8	X	—	—	—	—	—	—

*Джерело: складено автором за даними звітності

За даними табл. 3.11 можна зазначити, що найбільша сума грошових коштів надійшла від операційної діяльності (165974,3 тис. грн.), особливо від покупців продукції (товарів, робіт, послуг) у розмірі 151121,5 тис. грн. (91,1%). Головні витрати у процесі операційної діяльності включають придбання запасів, робіт та послуг (130950,3 тис. грн. або 88,7%), а також виплати персоналу підприємства (10030,7 тис. грн. або 6,8%).

В табл. 3.11 окремо представлені надходження та видатки, пов'язані з інвестиційною і фінансовою діяльністю. Надходження від інвестицій були невеликими, а витрати в основному пов'язані з придбанням необоротних

активів. У фінансовій діяльності підприємство отримувало та сплачувало позики, що забезпечило чистий грошовий потік на суму 117,0 тис. грн.

Висновки до третього розділу

Важливим аспектом управління грошовими потоками є способи і стратегії управлінських фінансових рішень, пов'язаних із грошовими потоками, що виникають в результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства. Термін "форми" включає методи, механізми та технології для прогнозування, планування, формування, перерозподілу та оцінки грошових потоків підприємства. Оскільки грошові потоки підприємства виникають через виконання договірних зобов'язань з його дебіторами та кредиторами, можна виділити різні напрямки управління грошовими потоками, які мають спільні особливості реалізації.

Наприклад, дебіторська заборгованість є результатом взаєморозрахунків в системі управління грошовими потоками. Управління цією заборгованістю включає в себе окремі принципи та методи, які різняться від управління іншими аспектами грошових потоків. Модель управління дебіторською заборгованістю включає в себе використання фінансово-математичних методів, які служать основою для процесу управління. Узагальнено, управління дебіторською заборгованістю можна визначити як набір конкретних методик, технологій, способів і прийомів для обґрунтування фінансових управлінських рішень щодо зміни абсолютних значень чи оптимізації структури дебіторської заборгованості, а також методів їх впровадження.

Оскільки ТОВ «Бінотел» вкладає кошти у формування запасів, витрати на їх збереження не обмежуються лише складськими витратами. Вони також пов'язані з ризиком втрати товарів через псування та з тимчасовою вартістю капіталу, що може бути отримана внаслідок інших інвестиційних можливостей із подібним рівнем ризику.

Збільшення запасів та дебіторської заборгованості призводить до зниження оборотності грошових коштів. Пасивний стан запасів, які не можуть бути використані та призводять до дефіциту оборотних коштів, змушує підприємство звертатися до кредитів. Це явище, як правило, негативно впливає на структуру капіталу підприємства. Також збільшується обсяг готової продукції на складах через неефективну роботу маркетингового відділу та неконкурентоздатність продукції.

Прискорення оборотності оборотних коштів переважно призводить до зростання виробництва та продажу продукції. Великий запас готової продукції (пов'язаний із передбачуваним обсягом продажів) зменшує ризик дефіциту товарів при несподіваному підвищенні попиту.

ВИСНОВКИ

Вхідний грошовий потік є важливою частиною загального грошового потоку суб'єкта господарювання, який виникає внаслідок його операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. Цей вид грошового потоку відзначається збільшенням суми грошових коштів та їх еквівалентів, що перебувають у розпорядженні суб'єкта господарювання на певний момент часу. Наприклад, до вхідних грошових потоків підприємства можуть входити виручка від продажу товарів, робіт та послуг, банківські кредити, безповоротні фінансові допомоги, кошти від емісії корпоративних облігацій та інші джерела. Крім того, важливо зауважити, що вхідний грошовий потік відіграє кілька ключових функцій, зокрема формування фінансових ресурсів підприємства, збільшення його ліквідності та платоспроможності.

Ефективний аналіз та управління цими грошовими потоками неможливі без кількісної оцінки. Основною кількісною характеристикою грошового потоку як об'єкта фінансового менеджменту є оцінка його абсолютної величини. Це дозволяє забезпечити інформаційну та методологічну підтримку фінансового аналізу та управління грошовими потоками суб'єкта господарювання. Оцінка грошового потоку може відбуватися як за конкретними фактами руху грошових коштів, так і загальним узагальнюючим аналізом руху грошових коштів, які мають спільні функціонально-організаційні характеристики.

Грошовий потік, як результат фінансово-господарських операцій, часто представляє собою конкретні суми грошових коштів, які можна ефективно вивчити через первинні документи. Ця інформація слугує основою для управлінського фінансового обліку і визначення часткових і загальних показників грошових потоків для подальшого аналізу. По факту, грошові активи включають грошові кошти, їх еквіваленти та дебіторську заборгованість у конкретній сумі грошей. Структура грошових активів визначається співвідношенням між їхніми складовими.

Грошові кошти представляють собою фізичні гроші, які зберігаються в касі підприємства, на банківських рахунках, у акредитивах, або у відповідальності інших осіб тощо. Грошовий потік визначається як прихід і витрати грошових коштів під час здійснення господарської діяльності. Різниця між вхідними та вихідними грошовими потоками в кожній конкретній сфері діяльності або в цілому на підприємстві називається чистим грошовим потоком.

Аналізуючи діяльність підприємства за останні три роки, можна відзначити, що значний зріст основних показників відбувся у 2022 році, що стало можливим завдяки розширенню спектру господарської діяльності підприємства.

Проведений аналіз ефективності використання грошових коштів дозволяє зробити висновок, що підприємство прагне покращувати свої показники, що свідчить про успішну як зовнішню, так і внутрішню економічну стратегію.

Господарська діяльність ТОВ «Бінотел» супроводжується неперервним обігом коштів, який включає витрати ресурсів, отримання доходів, їхній розподіл і використання. Цей процес включає визначення джерел фінансування, напрямки та форми фінансових операцій, включаючи розрахунки з постачальниками, покупцями, оплату податків та заробітну плату персоналу підприємства. Усі ці фінансові відносини складають сутність фінансової діяльності підприємства.

Отже, при короткостроковому плануванні надходження грошових потоків на перше півріччя 2023 року, укладенні договору на виробництво продукції до кінця 2023 року із зазначеними умовами відстроченого платежу (1 місяць - 30%; 2 місяць - 50%; 3 місяць - 17%; 3% - безнадійні заборгованості), ТОВ «Бінотел» планує отримати до середини 2023 року кошти в розмірі 367,52 млн. грн.

Також визначено, що у ТОВ «Бінотел» завжди є вільні кошти, які можуть бути використані для закупівлі виробничих запасів підприємства.

Однак більш раціональним буде інвестування цих грошей у цінні папери або в розширення основних активів через будівництво нових будівель, приміщень, офісів та іншого. Аналізуючи грошові кошти та їх планування за період з 2020 по 2022 рік, ми бачимо, що у підприємства є така можливість. Розрахунки показали, що, інвестуючи у цінні папери, підприємство отримає на 13,9 тис. грн більше прибутку. Однак, інвестуючи грошові кошти у будівництво, його номінальна вартість буде зростати без потреби в додаткових вкладеннях.

Для підвищення ефективності управління грошовими коштами, пропонується впровадити наступні заходи:

- збільшити обсяг виробництва та реалізації продукції на 8%;
- зменшити запаси на 20%;
- зменшити дебіторську заборгованість на 30%.

Впровадження першого заходу призведе до значного збільшення притоку грошових коштів, які можуть бути використані для фінансування запасів та витрат, а також для виплати кредиторської заборгованості. Впровадження другого заходу також відкриє можливості для додаткових ресурсів на закупівлю сировини. З впровадженням третього заходу підприємство суттєво підвищить показники бізнес-активності та фінансової стійкості, поліпшаться коефіцієнти ліквідності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Господарський кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення 23.10.2023 р.)
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2010р. № 435-IV, зі змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 23.10.2023 р.)
3. Закон України «Про охорону праці». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text> (дата звернення 23.10.2023 р.)
4. Біла О. Г., Галик Л. М., Дрівко М. М. Фінанси організацій і підприємств. Л.: Видавництво ЛКА. 2012. 112 с.
5. Бланк І. О. Фінансовий менеджмент : навч. посібник. К. : Ельга. 2018. 724 с.
6. Бойчик І. М. Економіка підприємства : навч. посібник . К. : Атака. 2019. 480 с.
7. Брігхем Е.Г. Основи фінансового менеджменту. К.: Молодь. 2012. 432с.
8. Буряк Л. Д., Вакуленко Є. В., Куліш Г. П., Нам Г. Г., Островська О. А. Фінанси підприємств: Навч.-метод. посіб. К.: КНЕУ. 2018. 165с.
9. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський управлінський облік : навч. посібник. Житомир. Рута. 2010. 448 с.
10. Бухгалтерський фінансовий облік : підручник за ред. Ф. Ф. Бутинця. 3-тє вид., перероб. і доп. Житомир : ЖІТІ. 2001. 672 с.
11. Варналій З. С. Основи підприємництва : навч. посібник . К. : Знання-Прес. 2002. 239 с.
12. Верба В. А. Проектний аналіз : підручник . К. : КНЕУ, 2010. 322 с.
13. Герасимчук В. Г. Стратегічне управління підприємством. Графічне моделювання : навч. посібник .К. : КНЕУ. 2010. 360 с.

14. Гетьман О. О. Економіка підприємства : навч. посібник. К. : Центр навч. літ-ри. 2006. 488 с.
15. Гриб С.В. Фінанси підприємств в таблицях, схемах та тестах: навчальний посібник. Львів: Магнолія. 2006. 2014. 330с.
16. Гривківська О. В. Збірник задач та тестів з дисципліни "Фінанси підприємства" : навч. посіб . К. : Вид-во Європ. ун-ту. 2009. 100 с.
17. Грилицька А. Математичні моделі оптимізації грошових залишків та аналіз руху грошових коштів. Економіст. 2021. № 9. С.50-53.
18. Гриньова В. М., Коюда В. О. Фінанси підприємств в схемах. Х.: ВД "ІНЖЕК".2013. 191с.
19. Гриньова В. М., Коюда В. О., Лепейко Т. І. Фінанси підприємств. Х.: ХДЕУ. 2015.227 с.
20. Грідчина М. В. Управління фінансами акціонерних товариств : навч. посібник. К. : А.С.К.. 2019. 384 с.
21. Гроші та кредит : підручник / за ред. М. І. Савлука. К. : КНЕУ. 2013. 578 с.
22. Данилов О. Д. Фінанси підприємств у запитаннях і відповідях : навч. посібник . К. : КНТ, 2019. 272 с.
23. Економіка підприємства : підручник / за заг. ред. С. Ф. Покропівного. 2-ге вид., перероб. і доп. К. : КНЕУ. 2013. 528 с.
24. Єгоркіна Т. О. Економічні аспекти діяльності підприємств : дис. канд. екон. наук : 08.00.08 - гроші, фінанси і кредит. Київ. 2009. С. 212.
25. Єпіфанова І.Ю. Вхідні та вихідні грошові потоки підприємства як економічна категорія. Матеріали ІІ Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні тенденції розвитку фінансових та інноваційно-інвестиційних процесів в Україні». Вінниця. 2013. С. 247–249.
26. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо удосконалення деяких податкових норм» URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення 23.10.2023 р.)

27. Зінь Е. А. Планування діяльності підприємства : підручник. К. : ВД "Професіонал". 2009. 320 с.
28. Зятковський І. В. Фінанси підприємств : навч. посібник . К. : Кондор. 2009. 364 с.
29. Коваленко Д.І. Фінанси, гроші та кредит: теорія і практика: навчальний посібник. К.:ЦУЛ.2014. 578с.
30. Коваленко Л. О. Фінансовий менеджмент : навч. посібник. К. : Знання. 2018. 485 с.
31. Ковальчук С. В. Фінанси : навч. посібник. Л. : Новий світ. 2010. 568 с.
32. Коробов М. Я. Фінанси промислового підприємства. К.: Либідь. 2015. 160 с.
33. Коробов М. Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств. К. : Знання, 2010. 378 с.
34. Крайник О.П. Фінансовий менеджмент. К.: Інтелект. 2004.320с.
35. Лайко П. А., Мних М. В. Фінанси підприємств. К.: Знання України. 2014. 428с.
36. Лігоненко Л.О., Ситник Г.В. Управління грошовими потоками: Навч. посібник. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т. 2017. 255 с.
37. Надточій С.І. Аналіз грошових потоків підприємства з використанням динамічної мультиплікативної оцінки їх ефективності та дослідження їх рядів динаміки як завершальної складової аналізу грошових потоків підприємства в системі управління ними. Формування ринкових відносин в Україні. 2006. № 8. С. 82-85.
38. Нікбахт Е., Гроппеллі А. Фінанси. К.: Вик. Глобус, 2013. 382 с.
39. Петленко Ю.В. Оптимізація джерел фінансових ресурсів підприємств. Фінанси України. 2012. №6. с.91-94.
40. Портер М. «Стратегія конкуренції: методика аналізу галузей і діяльності конкурентів». К. 2012. 416с.

41. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия. Минск: ООО «Новое знание», 2011. 688 с.
42. Сіменко І. Принципи економічного аналізу. Економічний аналіз. 2010. № 2 (18). С. 23-27.
43. Стащук О. В. Оптимізація в системі управління грошовими потоками інвестиційної діяльності підприємства. Наукові записки. Острог. 2007. Вип.9, ч.2. С.451–458.
44. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: Навч. посібник. К.: КНЕУ, 2018. 554 с.
45. Турило А. М. Управління витратами підприємства : навч. посібник. К. : Центр навч. літ-ри. 2006. 120 с.
46. Тяг Р.Б. Планування діяльності підприємства: Навч. посібник. К.: МАУП. 2010. 156 с.
47. Філімоненков О.С. Фінанси підприємств. Навч. посібник. Житомир: ЖІТІ. 2010. 440 с.
48. Фінанси підприємств : навч. посібник : курс лекцій / за ред. Г. Г. Кірейцева. К. : ЦУЛ. 2013. 268 с.
49. Фінансова діяльність підприємства: Навч. посібник /За ред. Г.Г. Кірейцева. Житомир: ЖІТІ. 2011. 326 с.
50. Фінансова звітність за національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку. К.: Лібра. 2010. 350с.
51. Фінансова санація та банкрутство підприємств: навчальний посібник /А.М. Штангрет, В.В. Шляхетко, О.Б. Волович, І.В. Зубрей. К.:Знання. 2013. 374с.
52. Фінансова діяльність підприємства : підручник / О. М. Бандурка, М. Я. Коробов, П. І. Орлов, К. Я. Петрова. 2-ге вид., перероб. і доп. К. : Либідь. 2009. 384 с.
53. Фінансовий менеджмент: Навч. посібник/ За ред. Г.Г. Кірейцев. 3-те вид. К.: Центр навчальної літератури. 2010. 531 с.

54. Фінансовий менеджмент: Підручник / Кер. кол. авт. і наук. ред. А.М. Поддєрьогін. К.: КНЕУ, 2017. 535 с.
55. Хачатурян С. В. Сутність фінансових ресурсів та їх класифікація. Фінанси України. 2009. № 4. С. 77-81.
56. Хорн Дж.К. Ван. Основы управления финансами. URL : <https://www.at.alleng.org/d/econ-fin/econ-fin061.htm> (дата звернення 23.10.2023 р.)
57. Цал-Цалко Ю.С. Фінансова звітність підприємства та її аналіз: Навч. посібник. Житомир: ЖІТІ. 2013. 300 с.
58. Цал-цалко Ю.С., Холод І. Економіка підприємства. Навч. посібник. Житомир: ЖІТІ. 2011. 388 с.
59. Шим Дж. К., Сигел Дж. Г. Финансовый менеджмент. URL : http://www.market-infr.od.ua/journals/2017/3_2017_ukr/12.pdf (дата звернення 23.10.2023 р.)
60. Ю.В. Николенко, М.М. Діденко, А.В. Шегда. Основы економічної теорії. Підручник. К: Либідь. 2012. 272с.
61. Ясишена В.В. Сутність грошових потоків підприємств та їх класифікація .Економічний аналіз. 2010. № 2 (18). С. 321-324.